

Powszechny
dziennik praw państwa i rządu
dla
cesarstwa austriackiego.

Część LXXVIII.

Wydana i rozesłana dnia 31. Grudnia 1852.

Allgemeines
Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt
für das
Kaiserthum Oesterreich.

LXXVIII. Stück.

Ausgegeben und versendet am 31. December 1852.

Część LXXVIII.

Wydana i rozesłana dnia 31. Grudnia 1852.

261.

Patent cesarski z dnia 20. Listopada 1852,

obowiązujący w królestwie Dalmacyi;

mocą którego wydanym zostaje dla tegoż królestwa nowy przepis co do zakresu działania i przynależności sądów w sprawach cywilnych (norma jurysdykcji cywilnej) stanowi się, iż takowy obowiązywać zacznie w powyższym kraju koronnym w tym samym czasie, w którym pretury na nowo uorganizować się mające i trybunały pierwszej instancji rozpoczną czynności swoje.

My Franciszek Józef pierwszy, z Bożej łaski Cesarz Austriacki;

Król Węgierski i Czeski, Król Lombardyi i Wenecyi, Dalmacyi, Kroatyi, Sławonii, Galicyi, Lodomeryi i Illiryi; Król Jerozolimy i t. d.; Arcyksiążę Austrii; Wielki - Książę Toskany i Krakowa; Książę Lotaryngii, Solnogradu, Styryi, Karyntyi, Krainy i Bukowiny; Wielki-Książę Siedmiogrodu; Margrabia Morawii, Książę górnego i dolnego Szląska, Modeny, Parmy, Piacency i Gwastalli, Oświecima i Zatora, Cieszyna, Fryjulu, Raguzy i Zadry; książęcony Hrabia Habsburga, Tyrolu, Kiburga, Gorycyi i Gradyski, Książę Trydentu i Bryksenu; Margrabia górnej i dolnej Luzaeyi i na Istrii; Hrabia Hohenembsu, Feldkirehu, Bregencu, Sonnenberga i t. d.; Pan Tryestu, Kattary i na Marchii windyjskiej; Wielki-Wojewoda województwa Serbii i t. d. i t. d.

postanowiliśmy, po wysłuchaniu Naszych ministrów i zasięgnięciu zdania Naszej Rady państwa, dla królestwa Dalmacyi wydać niniejszy przepis co do zakresu działania i przynależności sądów w sprawach cywilnych, zgodnie z zasadami urządzenia sądów, objętymi w patencie Naszym z dnia 31. Grudnia 1851 roku.

Rozporządzamy przeto w obrębie rzeczzonego królestwa, co następuje:

Artykuł I.

Wkról. Lombardzko-Weneckiem rozpocznie się moc obowiązująca niniejszej ustawy o zakresie i przynależności sądów w sprawach cywilnych w tym samym czasie,

LXXVIII. Stück.

Ausgegeben und versendet am 31. December 1852.

261.

Kaiserliches Patent vom 20. November 1852,

wirksam für Dalmatien,

womit für dieses Königreich eine neue Vorschrift über den Wirkungskreis und die Zuständigkeit der Gerichte in bürgerlichen Rechts-Angelegenheiten (Civil-Jurisdiction-Norm) erlassen, und bestimmt wird, dass die Wirksamkeit derselben zugleich mit der Wirksamkeit der in diesem Kronlande neu zu organisirenden Präturen und Gerichtshöfe erster Instanz zu beginnen habe.

Wir Franz Joseph der Erste,

von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich;

König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedigs, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien und Illirien, König von Jerusalem etc.; Erzherzog von Oesterreich; Grossherzog von Toscana und Krakau; Herzog von Lothringen, von Salzburg, Steyer, Kärnthen, Krain und der Bukowina; Grossfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und Nieder-Schlesien, von Modena, Parma, Piacenza und Guastalla, von Auschwitz und Zator, von Teschen, Friaul, Ragusa und Zara; gefürsteter Graf von Habsburg, von Tirol, von Kyburg, Görz und Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und Nieder-Lausitz und in Istrien; Graf von Hohenembs, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg etc.; Herr von Triest, von Cattaro und auf der windischen Mark; Grosswoiwod der Woiwodschaft Serbien etc. etc.

haben nach Vernehmung Unserer Minister und nach Anhörung Unseres Reichsrathes beschlossen, für das Königreich Dalmatien eine mit den in Unserem Patente vom 31. December 1851 ausgesprochenen Grundsätzen über die Gerichtsverfassung im Einklange stehende Vorschrift über den Wirkungskreis und die Zuständigkeit der Gerichte in bürgerlichen Rechts-Angelegenheiten zu erlassen.

Wir verordnen daher für den Umfang dieses Königreiches, wie folgt:

Artikel I.

Im Königreiche Dalmatien beginnt die Wirksamkeit dieses Gesetzes über den Wirkungskreis und die Zuständigkeit der Gerichte in bürgerlichen Rechts-Angelegenheiten

w którym pretury nowo uorganizować się mające i trybunały pierwszej instancyi rozpoczną czynności swoje.

Artykuł II.

Od tego dnia zaczawszy, nowo uorganizowane pretury, pretury miejskie i trybunały pierwszej instancyi, wymierzać przeto będą sprawiedliwość wedle przepisów, objętych w niniejszej ustawie dla pretur, pretur miejskich i trybunałów pierwszej instancyi, nietylko we wszystkich sprawach spornych i niespornych, które dopiero wyniesionemi będą, lecz także obejmą wedle tych samych przepisów sprawy sporne i niesporne, wiszące w sądach dawniejszych.

Artykuł III.

Najwyższy sąd marszałkowski utrzymanym zostanie przy wykonywaniu sądownictwa nad Członkami Domu cesarskiego, tudzież nad osobami, którym służy prawo eksterytoryjalności, lub którym takowe osobnemi rozporządzeniami udzielonem zostało.

Sądownictwo, które tenże sąd wykonywał dawniej nad innemi osobami, przeniesionem zostaje do sądów zwyczajnych. Jednakże gdy idzie o dopełnienie czynności sądowej, w nadwornych cesarskich budynkach lub w pałacach letnich w Wiedniu, lub w najbliższych jego okolicach, lub w innych mieszkaniach Członków Domu cesarskiego, albo eksterytoryjalnych, przeciw osobie tamże mieszkającej a sądom zwyczajnym podlegającej, winny sądy te wezwać o dopełnienie tejże czynności najwyższy sąd marszałkowski, chyba że idzie tylko o doręczenie sądowe.

Artykuł IV.

Norma jurysdykcyi wojskowej stanowi, które osoby i sprawy należą do sądownictwa wojskowego.

Artykuł V.

Z dniem, w którym obowiązywać zacznie niniejsza ustawa, ustaje moc prawa wszelkich istniejących dawniej w królestwie Dalmacyi przepisów o przynależności w sprawach cywilnych, a w szczególności norma jurysdykcyi z dnia 10 Września 1827 r. Nr. 2303, Zb. ust. sąd. wraz ze wszystkiemi odnoszącemi się do niej rozporządzeniami.

Artykuł VI.

Ponieważ wszelki przywilej fiskusa także ustaje, przeto tenże na przyszłość podlegać będzie tylko w sporach, które powstały z kontraktów przed dniem zaprowadzenia niniejszej ustawy zawartych, nietylko jako pozwany, lecz także jako powód sądom tego miejsca w którym urząd fiskalny, powołany do jego obrony, ma siedzibę swoją.

Artykuł VII.

Konzulaty cesarsko-austryackie, będące za granicą, wykonywać będą sądownictwo sobie przydzielone, także i nadal według szczególnych przepisów.

Artykuł VIII.

Postanowienia traktatów z państwami obcemi zawartych, pod względem sądownictwa istniejące nie ulegają żadnej zmianie przez ustawę niniejszą.

zugleich mit der Wirksamkeit der daselbst neu zu organisirenden Präturen und Gerichtshöfe erster Instanz.

Artikel II.

Von diesem Tage angefangen haben daher die neu organisirten Präturen, Stadtpräturen und Gerichtshöfe erster Instanz nicht nur in Ansehung aller Rechts-Angelegenheiten in und ausser Streitsachen, welche neu anhängig gemacht werden, die Gerichtsbarkeit nach den in dem gegenwärtigen Gesetze für die Präturen und Gerichtshöfe erster Instanz enthaltenen Vorschriften auszuüben, sondern auch die bei den früheren Gerichten anhängigen Geschäfte in und ausser Streitsachen nach eben diesen Vorschriften zu übernehmen.

Artikel III.

Das Obersthofmarschall-Amt wird in der Ausübung der Gerichtsbarkeit über die Mitglieder des kaiserlichen Hauses und über die Personen, welchen die Exterritorialität zu steht, oder durch besondere Anordnungen eingeräumt wurde, erhalten.

Die von ihm früher über andere Personen ausgeübte Gerichtsbarkeit steht den ordentlichen Gerichten zu. Jedoch haben diese in dem Falle, wenn in den kaiserlichen Hofgebäuden oder Lustschlössern in Wien, oder in seiner nächsten Umgebung, oder, wenn in den sonstigen Wohnungen der Mitglieder des kaiserlichen Hauses oder der Exterritorialen ein gerichtlicher Act gegen eine in denselben wohnende, den ordentlichen Gerichtsbehörden unterstehende Person vorzunehmen ist, das Obersthofmarschall-Amt um die Vornahme anzugehen, es wäre denn, dass es sich nur um eine gerichtliche Zustellung handelt.

Artikel IV.

Welche Personen und Rechts-Angelegenheiten der Militärgerichtsbarkeit unterstehen, wird durch die Militär-Jurisdictions-Norm bestimmt.

Artikel V.

Mit der Wirksamkeit des gegenwärtigen Gesetzes treten alle in Dalmatien früher bestandenen Vorschriften über die Gerichtszuständigkeit in bürgerlichen Rechtssachen, insbesondere die Jurisdictions-Norm vom 10. September 1827, Nr. 2303, Justizgesetz-Sammlung, sammt allen darauf sich beziehenden Verordnungen ausser Kraft.

Artikel VI.

Da jedes Privilegium auch für den Fiscus aufhört, so wird dieser künftig nur in den aus Verträgen, welche vor dem Tage der Wirksamkeit dieses Gesetzes geschlossen worden sind, entspringenden Streitigkeiten nicht nur als Geklagter, sondern auch als Kläger den Gerichten des Ortes, an welchem das zu seiner Vertretung berufene Fiscal-Amt seinen Sitz hat, unterstehen.

Artikel VII.

Von den im Auslande befindlichen kaiserlich-österreichischen Consulaten ist die ihnen zugewiesene Gerichtsbarkeit auch noch fernerhin nach den besonderen Vorschriften auszuüben.

Artikel VIII.

Die auf die Gerichtsbarkeit sich beziehenden Bestimmungen der mit auswärtigen Staaten bestehenden Verträge werden durch dieses Gesetz nicht berührt.

A r t y k u ł IX.

Nasz minister sprawiedliwości poleconem sobie ma wykonanie niniejszego patentu.

Dan w Naszem cesarskiem głównem i stołecznem mieście Wiedniu dnia dwudziestego Listopada, roku tysiąc ośmset pięćdziesiątego drugiego, panowania Naszego w roku czwartym.

Franciszek Józef m. p.

Hr. **Buol-Schauenstein** m. p. **Krauss** m. p.

Z Najwyższego rozkazu,
Ransonnet m. p.

U S T A W A

stanowiąca zakres działania i przynależność sądów w sprawach cywilnych dla królestwa Dalmacyi.

ROZDZIAŁ I.

O sądownictwie w ogólności.

§. 1.

Każdy sąd winien zaraz przy rozpoczęciu sprawy tak spornej jako też niespornej, dochodzić ściśle, czy jest właściwym tak co do osób, jako też co do przedmiotu; a przeto jeżeli znajdzie, iż oczywiście nie jest właściwym w jakiej sprawie, lub też, iż stosownie do szczególnych przepisów postępowanie sądowe w ogóle nie ma miejsca, odrzucić podanie stron z urzędu.

§. 2.

Jeżeli w sprawach spornych według tego, co powód przywodzi, sądownictwo uzasadnionem się okaże, a twierdzenia powoda nie są dokładnie sądowi jako fałszywe wiadome, sąd przyjmie podanie, i zostawi pozwanemu wnieść ekscpepcyę niewłaściwości sądu (§. 48).

W sprawach niespornych i przy otworzeniu konkursu, sędzia winien z urzędu dochodzić okoliczności, od których zawisła właściwość sądu, a w razie potrzeby, zażądać od osób w tem interesowanych, bliższego w tej mierze wyjaśnienia.

§. 3.

Spory o przynależność sądownictwa, zachodzące między sądami pierwszej instancyi, jeżeli oba podlegają temu samemu sądowi wyższemu, tenże sąd rozstrzygać ma. Jeżeli każdy z sądów spierających się, podlega innemu sądowi wyższemu, natenczas obadwa przełożone sądy wyższe w porozumieniu spór rozstrzygnąć winny. Jeżeli między niemi porozumienie nie nastąpi, lub gdy między dwoma sądami wyższymi powstanie

O dochodzeniu
właściwości są-
du.

Spory o właściwość
a) sądów au-
stryackich
między sobą;

Artikel IX.

Unser Minister der Justiz ist mit dem Vollzuge dieses Patentbeschlusses beauftragt.

Gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien den zwanzigsten November Eintausend achthundert zweiundfünfzig, Unserer Reiche im vierten Jahre.

Franz Joseph m. p.

Gr. Buol-Schauenstein m. p. **Krauss** m. p.

Auf Allerhöchste Anordnung:

Ransonnet m. p.

G e s e t z

über den

Wirkungskreis und die Zuständigkeit der Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen für das Königreich Dalmatien.

Erstes Hauptstück.

Von der Gerichtsbarkeit im Allgemeinen.

§. 1.

Jedes Gericht hat sogleich bei dem Beginne eines Geschäftes in oder ausser Streit- Prüfung der Zuständigkeit
sachen seine Zuständigkeit sowohl hinsichtlich der Personen als des Gegenstandes sorgfältig zu prüfen und daher in Fällen, wo es dieselbe offenbar nicht gegründet findet, oder zufolge besonderer Vorschriften ein gerichtliches Verfahren überhaupt nicht statthat, die Parteien von Amtswegen zurückzuweisen.

§. 2.

In soferne in Streitsachen die Gerichtsbarkeit nach den Angaben des Klägers begründet erscheint, und diese nicht schon dem Gerichte als unrichtig genau bekannt sind, ist das Gesuch anzunehmen und dem Geklagten zu überlassen, die Einwendung des nicht gehörigen Gerichtsstandes anzubringen (§. 48).

In nicht streitigen Rechts-Angelegenheiten und bei der Eröffnung eines Concursses hat der Richter die Verhältnisse, welche die Zuständigkeit bestimmen, von Amtswegen zu untersuchen, und nöthigen Falles von den Betheiligten die nähere Aufklärung darüber zu fordern.

§. 3.

Streitigkeiten über die Gerichtszuständigkeit zwischen Gerichtsbehörden erster Instanz Streitigkeiten über dieselbe:
unter einander hat, wenn beide Gerichte dem nämlichen Obergerichte unterstehen, dieses zu a) Zwischen
entscheiden. Ist jedes der streitenden Gerichte einem anderen Obergerichte unterworfen, österreichischen
ist von den beiden vorgesetzten Obergerichten einverständlich zu entscheiden. Kommt Gerichtsbehörden unter ein-
zwischen denselben kein Einverständniss zu Stande, oder entsteht zwischen zwei Obergerichten ander;

spór o własną ich przynależność, wówczas rozstrzyga najwyższy trybunał sądowy. Wykonanie sądownictwa nie powinno być tymczasem wstrzymane, lecz sąd, który w tej sprawie pierwszy czynność rozpoczął, postępowanie dalej prowadzić winien aż do rozstrzygnięcia sporu.

§. 4.

b) ze sądami państw obcych.

Jeżeli sąd państwa obcego zaprzecza sądowi austriackiemu przynależności względem osoby, należącej do państwa obcego, lub względem obcego majątku, natenczas sąd tutejszy nie może prowadzić postępowania dalej, jak tylko o ile to jest potrzebnem ze względów publicznych, albo dla zabezpieczenia praw prywatnych. Tenże winien będzie, przypadek taki wraz z wszystkimi aktami przedłożyć przez sąd wyższy najwyższemu trybunałowi sądowemu, który go wraz z swoją opinią przedłoży ministerstwu sprawiedliwości.

§. 5.

c) między władzami sądowemi i administracyjnemi.

Jeżeli między władzami sądowemi i administracyjnemi powstanie wątpliwość co do przynależności, wówczas należy zachować istniejące w tej mierze przepisy.

§. 6.

O trwaniu przynależności.

Każdy sąd pozostanie właściwym w sprawach, które się w nim rozpoczęły sposobem prawnym, aż do ich ukończenia, chociażby strony interesowane w ciągu procesu przeszły pod inne sądownictwo.

§. 7.

O uchyleniu i delegacyi.

W których przypadkach uchylić można sąd zwyczajnie właściwy, o tem stanowi prawo organiczne dla władz sądowych. W takich przypadkach sąd wyższy, na żądanie jednej albo drugiej strony, lub na relacyę sądu, który swego sądownictwa wykonywać nie może, zadeleguje sąd inny.

§. 8.

Także i oprócz przypadku, gdy zachodzi przeszkoda prawna, pozostawionem jest sądowi wyższemu, jeżeli uzna to za stosowne, zamiast jednego sądu jemu podległego, zadelegować inny sąd swego okręgu.

§. 9.

Objętość przynależności.

Każdy sąd ma prawo przeprowadzić sam wykonanie rozporządzeń swoich w całej rozciągłości obrębu swego jurysdykcyjnego. Tylko co do wykonania rozporządzeń sądowych pod względem dóbr nieruchomości, należy zachować postanowienia, objęte w §^{cie} 51.

W których nareszcie sądach należy w sprawach spornych żądać egzekucyi, rozprawiać i rozstrzygać spory, w ciągu egzekucyi zachodzące, o tem stanowią przepisy, wydane co do postępowania wykonawczego (§§. 63—66).

§. 10.

Ograniczenie przynależności na okrąg sądowy.

Zewnątrz własnego swego okręgu sądowego nie może sędzia sam żadnej wykonywać czynności.

Jednakże sądy innych okręgów jurysdykcyjnych, obowiązane są na żądanie sędziego, u którego rzecz wisi, dopełniać rozporządzeń jego.

ein Streit über ihre eigene Zuständigkeit, so kommt die Entscheidung dem obersten Gerichtshofe zu

Die Rechtspflege darf indessen nicht aufgehalten werden, sondern das Gericht, welches in diesen Angelegenheiten zuerst eingeschritten ist, hat das Verfahren bis zur Entscheidung des Streites fortzusetzen.

§. 4.

Wenn die Zuständigkeit eines österreichischen Gerichtes in Bezug auf einen fremden Staatsangehörigen, oder fremdes Vermögen von dem Gerichte des auswärtigen Staates bestritten wird, so kann der inländische Richter das Verfahren nicht weiter fortsetzen, als in so weit es aus öffentlichen Rücksichten oder zur Schonung der Privatrechte erforderlich ist. Er hat den Fall sammt allen Acten durch das Obergericht dem obersten Gerichtshofe vorzulegen, welcher dieselben mit seinem Gutachten an das Justizministerium leitet.

b) mit Gerichten auswärtiger Staaten:

§. 5.

Wenn zwischen Gerichts- und Verwaltungsbehörden über die Zuständigkeit ein Zweifel entsteht, so sind hierüber die bestehenden Vorschriften zu beobachten.

c) zwischen Gerichts- und Verwaltungsbehörden.

§. 6.

Jedes Gericht bleibt in Rechtsangelegenheiten, welche rechtmässigerweise bei demselben anhängig gemacht worden sind, bis zu deren Beendigung zuständig, wenn auch während der Verhandlungen die Betheiligten unter eine andere Gerichtsbarkeit gekommen wären.

Dauer der Gerichtszuständigkeit.

§. 7.

In welchen Fällen ein sonst zuständiges Gericht abgelehnt werden könne, bestimmt das organische Gesetz für die Gerichtsstellen. In diesen Fällen hat das Obergericht über Ansuchen der einen oder der anderen Partei, oder auf Anzeige des Gerichtes, welches seine Gerichtsbarkeit auszuüben gehindert ist, ein anderes Gericht zu delegiren.

Ablehnung und Delegation.

§. 8.

Auch ausser dem Falle eines gesetzlichen Hindernisses ist es dem Ermessen des Obergerichtes zu überlassen, aus Gründen der Zweckmässigkeit anstatt eines ihm untergeordneten Gerichtes ein anderes Gericht seines Sprengels zu delegiren.

§. 9.

Jedes Gericht ist seine Verfügungen in dem Umfange seines Jurisdictionsbezirkes auch selbst in Vollzug zu setzen berechtigt. Nur hinsichtlich des Vollzuges gerichtlicher Verfügungen in Ansehung unbeweglicher Güter sind die im §. 51, enthaltenen Bestimmungen zu befolgen.

Umfang der Zuständigkeit.

Bei welcher Gerichtsbehörde übrigens in Streitsachen die Execution anzusuchen und die im Laufe der Execution vorkommenden Streitigkeiten zu verhandeln und zu entscheiden seien, wird durch die Vorschriften über das Vollstreckungsverfahren (§§. 63—66) bestimmt.

§. 10.

Ausser seinem Gerichtsbezirke kann der Richter keine Handlung der Gerichtsbarkeit selbst vornehmen. Doch sind die Gerichte anderer Jurisdictionsbezirke auf Ersuchen des Richters, bei welchem die Sache anhängig ist, die Verfügungen desselben zu vollziehen schuldig.

Beschränkung der Zuständigkeit auf den Gerichtsbezirk.

§. 11.

O poleceniu pojedynczych czynności innym sądom.

Nawet w takich sprawach, których dopełnić sędzia samby był upoważnionym, winien jest zawezwać pomocy innych sądów, jeżeli przez to tok sprawy stosownie ułatwionym, lub niepotrzebne koszta uniknionemi być mogą. W szczególności winny trybunały pierwszej instancyi polecać preturom w ich okręgu się znajdującym dopełnienie wydanych przez się rozporządzeń, jeżeli to służy do ułatwienia stronom.

Sąd zaś może polecać innym władzom pojedyncze tylko czynności urzędowe, nigdy zaś bez wyższego pozwolenia ostatecznego rozsądzenia sprawy.

§. 12.

Objętość sądownictwa trybunałów pierwszej instancyi pretur i pretur miejskich.

Całe sądownictwo wykonywać będą w pierwszej instancyi trybunały i pretury. Trybunały pierwszej instancyi, wykonywać będą sądownictwo w dalszym okręgu swoim. to jest w całym sobie przekazanym obrębie, tylko w przypadkach §^{fu} 14 i innych w niniejszej ustawie wyraźne wyszczególnionych przypadkach, mianowicie §§^{low} 32, 50, 51, 58, 64, 69, 81, gdy zaś w ściślejszym ich okręgu t. j. w miejscach ich siedziby w miastach wraz z okolicami przydzielonemi, należeć będzie do nich całe sądownictwo z wyjątkiem spraw zostawionych preturom tamże ustanowionym.

Jak dalece zakres działania zostawiono preturom będącym w miejscu, gdzie trybunały prowincjonalne mają siedzibę swoją, o tem stanowią §§. 15, 37, 46, 53, 63, 70, 78 i 86: sądy te będą miały nazwę pretur miejskich, dla rozróżnienia ich od pretur w ogólności.

ROZDZIAŁ II.

O sądownictwie w sprawach spornych.

I. W postępowaniu wyrokowem.

1. O SĄDZIE OSOBISTYM.

§. 13.

a) Ogólnym.

W powszechności wszelkie skargi wynoszone być winny do tej pretury lub do tego trybunału pierwszej instancyi, w którego okręgu pozwany ma zwyczajne zamieszkanie swoje w czasie, w którym skarga wyniesioną została.

§. 14.

Trybunałom pierwszej instancyi pozostawione są do rozstrzygnięcia:

- a) sprawy, w których idzie o unieważnienie albo o rozwiązanie małżeństwa, albo o separację małżonków od stołu i łoża, bez wspólnego ich zezwolenia. Proźby o pozwolenie tymczasowego osobnego mieszkania dla strony zagrożonej i o nakaz sądowy wydać się mający jednemu z małżonków, aby dostarczył drugiemu utrzymania przyzwoitego, wyniesione być mogą albo przed trybunał pierwszej instancyi, powołany do rozprawy w rzeczy głównej, albo przed sąd osobisty małżonków.

§. 11.

Auch in Geschäften, die der Richter selbst vorzunehmen berechtigt wäre, hat er andere Gerichte um ihren Beistand anzusuchen, wenn dadurch die zweckmäßige Behandlung der Sache erleichtert, oder unnützer Kostenaufwand vermieden werden kann.

Insbesondere haben daher die Gerichtshöfe erster Instanz den Vollzug der von ihnen erlassenen Verfügungen, in sofern es zur Erleichterung der Parteien gereicht, durch die in ihrem Sprengel befindlichen Präturen zu bewirken.

Immer aber kann ein Gericht anderen Behörden nur einzelne Amtverrichtungen, und ohne höhere Genehmigung nie die endliche Entscheidung einer Rechtsangelegenheit übertragen.

§. 12.

Die gesammte Gerichtsbarkeit wird in erster Instanz von den Gerichtshöfen und Präturen ausgeübt. Die Gerichtshöfe erster Instanz haben in ihrem weiteren Sprengel, d. i. in dem ganzen ihnen zugewiesenen Gebiete die Gerichtsbarkeit nur in den im §. 14 und anderen in diesem Gesetze, insbesondere in den §§. 32, 50, 51, 58, 64, 69, 81 ausdrücklich umgegeben Fällen auszuüben, während ihnen in ihrem engeren Sprengel, d. i. an ihrem Standorte in den Städten und dem denselben zugewiesenen Umkreise die gesammte Gerichtsbarkeit mit Ausnahme jener Rechtsangelegenheiten zusteht, die den daselbst bestellten Präturen vorbehalten sind.

Umfang der Gerichtsbarkeit der Gerichtshöfe erster Instanz, der Präturen und Stadtpräturen.

Welcher Wirkungskreis den am Sitze der Gerichtshöfe erster Instanz bestellten Präturen vorbehalten ist, bestimmen die §§. 15, 37, 46, 53, 63, 70, 78 und 86. und dieselben werden zum Unterschiede von den Präturen im Allgemeinen mit dem Ausdrücke „Stadtpräturen“ bezeichnet.

Zweites Hauptstück.

Von der Gerichtsbarkeit in Streitsachen.

I. Im Erkenntnißverfahren.

1. Persönlicher Gerichtsstand.

§. 13.

Alle Klagen sind in der Regel bei derjenigen Prätur oder demjenigen Gerichtshofe ^{a) Allgemeiner.} erster Instanz anzubringen, in deren Sprengel der Geklagte zur Zeit der Anbringung der Klage seinen ordentlichen Wohnsitz hat.

§. 14.

Der Entscheidung der Gerichtshöfe erster Instanz sind vorbehalten:

- a) die Rechtsangelegenheiten, in denen es sich um die Ungültig-Erklärung oder Auflösung einer Ehe, oder um die nicht einverständliche Scheidung von Tisch und Bett handelt. Gesuche um die vorläufige Bewilligung eines abgesonderten Wohnortes für den gefährdeten Theil und um den Auftrag an den anderen Ehegatten zur Entrichtung des anständigen Unterhaltes können entweder bei dem zur Verhandlung in der Hauptsache berufenen Gerichtshofe erster Instanz oder bei dem persönlichen Gerichtsstande der Ehegatten angebracht werden:

- b) skargi, wyniesione przeciw fiskusowi, przeciw gminom świeckim i duchownym, kościołom, beneficjom, fundacyom i wszelkim zakładom dla celów publicznych (§§. 24, 25, 26), jeżeli nie należą do sądu osobnego (§. 31 i n.), do sądu kausalnego lub do instancyi realnej;
- c) spory w sprawach lenniczych (§. 39);
- d) skargi w sprawach fideikomisowych (§. 38).

Właściwym trybunałem pierwszej instancyi jest w przypadkach a) ten, w którego okręgu małżonkowie mają ostatnie wspólne zamieszkanie swoje.

W przypadkach zaś b), ten trybunał pierwszej instancyi, w którego okręgu strona pozwana, w czasie wyniesienia skargi ma zamieszkanie swoje.

§. 15.

Preturom miejskim, należy się sądownictwo osobiste:

- a) We wszystkich sporach o pewne summy pieniężne, które bez procentów i innych należitości bocznych nie przenoszą 500 złr. m. k.; tudzież we wszystkich sporach o inne przedmioty, jeżeli powód wyraźnie oświadcza, iż zamiast nich przyjmie summę pieniężną, która bez procentów i należitości bocznych nie przenosi 500 złr. m. k. Kwotę długu obliczać należy według summy, której zapłacenie w skardze jest żądanem, chociażby było więcej powodów lub pozwanych, albo żądano zapadłych kwot procentów lub rent bieżących. Jednakże w tym ostatnim przypadku służy sądownictwo preturze miejskiej wtenczas tylko, jeżeli pozwany zaprzecza żądanych procentów lub rent, nie zaś samego prawa, na mocy którego owe dochody pobierane bywają, chociażby owo prawo przenosiło 500 złr. m. k. Jeżeli w takim przypadku samoż prawo zaprzeczonem zostaje, natenczas pretura miejska odesłać winna skargę wraz z dalszą rozprawą właściwemu trybunałowi pierwszej instancyi do dalszego jej przeprowadzenia.

Równie nie może być wyniesioną skarga przed preturę miejską w tym przypadku, gdy powód żąda części kapitału dłużnego, przenoszącego summę 500 złr. m. k. albo przewyżkę, jaka wynika z porównania kilku pretensyj, służących stronom obudwom.

- b) We wszystkich sporach o uznanie prawa użytkowania, lub pobierania świadczeń powtarzających się, jeżeli pojedyncza renta roczna, lub kwota pieniężna, którą powód zamiast niej przyjąć oświadcza, przy dochodach lub świadczeniach wieczystych nie przenosi 25 złr. m. k., przy takich zaś, które na życie osoby są ograniczone, lub co do trwania swego nie są określone, nie przenosi 50 złr. m. k.

Bez względu na kwotę:

- c) We wszelkich sporach, między najmującym i w najem puszcującym, wynikłych ze stosunku najmu rzeczy ruchomych lub mieszkań, i innych lokalności, tudzież w sporach o zwrot dóbr wydzierżawionych lub wypuszczonych za czynsz w płodach (§. 2103 p. k. u. c.), z powodu, iż upłynął czas w kontrakcie za-

- b) *Klagen, welche gegen den Fiscus, weltliche oder geistliche Gemeinden, Kirchen, Pfründen, Stiftungen und alle Anstalten zu öffentlichen Zwecken (§§. 24, 25, 26) gerichtet sind, in soweit sie nicht vor einen besonderen Gerichtsstand (§. 31 u. fgg.), vor ein Causalgericht oder die Real-Instanz gehören;*
- c) *Lehensstreitigkeiten (§. 39);*
- d) *Klagen in Fideicommiss-Angelegenheiten (§. 38).*

Der zuständige Gerichtshof erster Instanz in den Fällen a) ist derjenige, in dessen Sprengel die Ehegatten ihren letzten gemeinschaftlichen Wohnsitz hatten.

In den Fällen b) ist es jener Gerichtshof erster Instanz, in dessen Sprengel zur Zeit der Klage-Anbringung der geklagte Theil seinen Wohnsitz hat.

§. 15.

Den Stadtpräturen kommt die Personalgerichtsbarkeit zu:

- a) *in allen Streitsachen über bestimmte Geldsummen, welche ohne Zinsen und andere Nebengebühren 500 fl. C. M. nicht übersteigen, und in allen Streitigkeiten über andere Gegenstände, wenn der Kläger anstatt derselben eine Geldsumme ausdrücklich anzunehmen sich erbietet, welche ohne Zinsen und Nebengebühren 500 fl. C. M. nicht übersteigt. Der Betrag der Schuld wird nach der Summe, auf deren Bezahlung in der Klage das Begehren gestellt ist, berechnet, wenn auch der Kläger oder der Geklagten mehrere sind, oder die verfallenen Beträge fortlaufender Zinsen oder Renten gefordert werden. Doch steht im letzteren Falle die Gerichtsbarkeit der Stadtprätur nur dann zu, wenn bloss die eingeforderten Zinsen oder Renten bestritten werden, nicht aber das Recht selbst, woraus der Bezug derselben hergeleitet wird, von dem Belangten streitig gemacht wird, obgleich dieses Recht die Summe von 500 fl. C. M. übersteigt.*

Wird jedoch in diesem Falle das Recht selbst bestritten, so hat die Stadtprätur die Klage sammt der weiteren Verhandlung dem zuständigen Gerichtshofe erster Instanz zur Fortsetzung derselben zu übermitteln.

Eben so wenig kann die Klage bei der Stadtprätur angebracht werden, wenn der Kläger einen Theil einer 500 fl. C. M. übersteigenden Capitalsschuld oder den Ueberschuss fordert, welcher sich aus der Vergleichung mehrerer beiden Theilen zustehender Forderungen ergeben soll.

- b) *Ueber alle Klagen auf Anerkennung des Rechtes auf einen Fruchtgenuss oder zum Bezuge wiederkehrender Leistungen, wenn eine einzelne Jahresrente, oder der Geldbetrag, welchen der Kläger anstatt derselben anzunehmen sich bereit erklärt, bei Erträgen oder Leistungen auf immerwährende Zeiten 25 fl. C. M.; bei solchen aber, welche auf die Lebenszeit einer Person eingeschränkt, oder sonst in ihrer Dauer ungewiss sind, 50 fl. C. M. nicht übersteigt.*

Ohne Rücksicht auf den Betrag:

- c) *in allen Streitigkeiten zwischen dem Miether und Verniether aus dem Miethverhältnisse über bewegliche Gegenstände oder über Wohnungen und andere Räume, dann in den Streitigkeiten über die Zurückstellung verpachteter oder gegen einen Zins in Früchten (§. 1103 a. b. G. B.) überlassener Güter wegen Ablaufes der im Contracte festgesetzten Zeit;*

- d) we wszystkich sporach, wynikłych z kontraktów służb i robót najemnych, między nauczycielami prywatnymi, służącymi i ich słuźbodawcami, tudzież między profesjonistami i fabrykantami z jednej a ich czeladnikami, chłopcami i wyrobnikami z drugiej strony;
- e) we wszystkich sporach między gospodarzami, szyprami i woźnicami z jednej, a ich gośćmi, podróżnymi i oddawcami z drugiej strony, odnoszących się do ich wzajemnych obowiązków i odpowiedzialności pierwszych za rzeczy przyjęte do zachowania przez nich lub sługi ich, jeżeli nie ma miejsca sądownictwo sądu handlowego lub morskiego.

§. 16.

W każdym miejscu, które urządzono na zasadzie porządku gminnego, pozwolonym jest wynosić skargi przeciw jego mieszkańcom przed przełożonego gminy, jeżeli przedmiot skargi nie przenosi wartości 12 zlr. m. k., w miastach i miasteczkach zaś 60 zlr. m. k. Przeciw rozstrzygnięciom tegoż ostatniego, zażalenie podać należy do pretury, która postępowanie w razie potrzeby uzupełni i rozstrzygnie. Dalszego zażalenia wynosić nie wolno, lecz powód będzie mógł wynieść swoją skargę wprost do pretury, pomijając przełożonego gminy.

Dobrowolne ugody tentować i wystawiać dokumenta uskutecznionej ugody, przełożony gminy obowiązany jest na żądanie stron, na każdą skargę.

§. 17.

Miejsce, w którym kto osiadł w udowodnionym lub z okoliczności jawnie się wykazującym zamiarze, ażeby tam stale przebywał, jest zwyczajnem jego zamieszkaniem.

§. 18.

Jeżeli kto na przemian w różnych zamieszkuje miejscach, powód będzie miał wybór sądu, do którego skargę wynieść zechce.

§. 19.

Podróżni i inne osoby, przebywający w jakim miejscu tymczasowo tylko, mogą być pozywanymi o dopełnienie obowiązków, w temże miejscu na siebie przyjętych, przed tym także sądem, w którego okręgu to miejsce leży, jak długo się tamże znajdują.

Przynależność osób, nie mających nigdzie zamieszkania stałego, stosuje się według miejsca, w którym chwilowo przebywają.

§. 20.

Sąd osobisty małżonka jest także sądem osobistym małżonki jego: sąd pełnoletnich wdów i żon sądownie rozdzielonych, stosuje się do ich zamieszkania własnego.

§. 21.

Pod sąd ojca należą także dzieci stojące pod jego władzą ojcowską, czy to spłodzone w małżeństwie, czy legitymowane, lub adoptowane. Pod tym sądem zostają one nawet i po śmierci ojca, lub po odebraniu mu władzy ojcowskiej, dopóki nie dostąpią wolnego zarządu majątkiem swoim.

- d) in allen aus Dienst- und Lohnverträgen entstehenden Streitigkeiten zwischen Privatlehrern, Dienstboten und ihren Dienstgebern, dann zwischen Gewerbsleuten und Werksbesitzern einerseits und ihren Gesellen, Lehrlingen und Arbeitern andererseits;
- e) in allen zwischen Wirthen, Schiffern und Fuhrleuten einerseits, und ihren Gästen, Reisenden und Aufgebern andererseits entstehenden Streitigkeiten über ihre gegenseitigen Verbindlichkeiten und die Haftung der ersteren für die von ihnen oder ihren Dienstleuten in Verwahrung übernommenen Sachen insbesondere, in sofern nicht die Gerichtsbarkeit des Handels- oder Seegerichtes eintritt.

§. 16.

In jedem mit einer Gemeinde-Ordnung versehenen Orte ist es gestattet, Klagen gegen Einwohner desselben, wenn der Gegenstand den Werth von 12 fl. C. M., in Städten und Märkten von 60 fl. C. M. nicht übersteigt, bei dem Gemeindevorstande anzubringen. Gegen die Entscheidung des letzteren findet die Beschwerde an die Prätur Statt, welche das Verfahren nöthigenfalles zu ergänzen und darüber zu erkennen hat. Eine weitere Beschwerde ist jedoch unzulässig; auch steht es dem Kläger frei, seine Klage, ohne Einschreiten bei dem Gemeindevorstande, unmittelbar bei der Prätur anzubringen.

Versuche gütlicher Ausgleichung und die Ausfertigung der darüber zu Stande kommenden Vergleiche müssen von dem Gemeindevorstande auf Verlangen der Parteien auch über jede andere Klage vorgenommen werden.

§. 17.

Der Ort, wo sich Jemand in der erweislichen oder aus den Umständen deutlich hervorgehenden Absicht niedergelassen hat, daselbst seinen bleibenden Aufenthalt zu nehmen, ist sein ordentlicher Wohnsitz.

§. 18.

Wenn Jemand abwechselnd an verschiedenen Orten wohnt, so steht dem Kläger die Wahl frei, wo er die Klage anbringen wolle.

§. 19.

Reisende und andere Personen, welche sich an einem Orte nur vorübergehend aufhalten, können wegen Verbindlichkeiten, die sie an diesem Orte auf sich genommen haben, auch bei dem Gerichte belangt werden, in dessen Sprengel sich dieser Ort befindet, so lange sie daselbst anwesend sind.

Die Zuständigkeit über Personen, welche nirgends einen beständigen Aufenthalt haben, richtet sich nach dem Orte ihres zeitweiligen Aufenthaltes.

§. 20.

Der persönliche Gerichtsstand des Mannes gilt auch für seine Ehegattin. Der Gerichtsstand grossjähriger Witwen und gerichtlich geschiedener Ehegattinnen richtet sich nach ihrem eigenen Wohnsitze.

§. 21.

Dem Gerichtsstande des Vaters folgen auch die unter seiner väterlichen Gewalt stehenden Kinder, sie mögen in der Ehe erzeugt, legitimirt oder adoptirt seyn. Sie bleiben unter diesem Gerichtsstande, selbst nach dem Tode des Vaters, oder dessen Enthebung von der väterlichen Gewalt, bis sie die freie Verwaltung ihres Vermögens erlangt haben.

§. 22.

Dzieci z nieprawego łoża, należą pod sąd matki. Jeżeli dziecię nieprawego łoża lub podrzucone, umieszczone zostało kosztem zakładu publicznego w tymże lub zewnątrz takowego, natenczas dziecię należy pod sąd tegoż zakładu.

§. 23.

Zamieszkanie służbodawcy, uważać należy także za zamieszkanie sług jego, żyjących z nim razem w spólnym gospodarstwie, jeżeli mają wolny zarząd majątku swego.

§. 24.

Fiskus podlega jako pozwany w tych przypadkach, w których przynależność stosuje się do zamieszkania, temu sądowi, w którego okręgu znajduje się siedziba urzędowa prokuratoryi finansowej, lub też, jeżeli osobnem ogłoszeniem, ustanowionym jest stale w pewnym okręgu zastępca fiskalny, temu sądowi, w którego okręgu znajduje się siedziba urzędowa tegoż zastępcy.

§. 25.

Gminy podlegają sądom, w których okręgu znajduje się siedziba urzędowa przełożonego gminy.

§. 26.

Gminy duchowne, kościoły, beneficya, fundacye i wszelkie zakłady, poświęcone celom publicznym, jako to: uniwersytety, domy ubogich, domy robocze i szpitale, podlegają tym sądom, w których okręgu znajduje się siedziba ich administracyi.

Jeżeli stoją pod bezpośrednim zarządem państwa lub gminy, wówczas będą zastosowane postanowienia w §§. 24 i 25 objęte.

§. 27.

Wszelkie inne osoby jurystyczne, jako to: związki, towarzystwa zarobkowe, korporacye, podlegają tym sądom, w których okręgu znajduje się kierunek spraw ich. Jeżeli one, lub osoby pojedyncze, posiadają w innych miejscach zakłady lub ajencye stałe, wówczas można je pozywać w sprawach, odnoszących się do tychże, w tych sądach, w których okręgu znajdują się powyższe zakłady lub ajencyje.

§. 28.

Poddani austriacy, którzy służą za granicą, jako urzędnicy austriacy, pozostają pod sądownictwem, któremu byli podlegli w czasie swego przebywania w państwie austriackiem.

Jeżeli miejsca przebywania tego dojść nie można, natenczas przyjęć należy, iż w Wiedniu mieli zamieszkanie swoje.

§. 29.

Poddani cesarstwa austriackiego, którzy przyjmują uwierzytelnienia od rządów obcych, pozostaną pod sądem, któremu podlegają według innych stosunków swoich.

Konzulowie obcych państw, podlegają bez różnicy, czy oni są poddanymi austriackimi czy obcymi, zawsze sądom austriackim, w których okręgu przebywają.

§. 22.

Die unehelichen Kinder folgen dem Gerichtsstande ihrer Mutter.

Ist ein uneheliches oder Findelkind auf Kosten einer öffentlichen Anstalt in oder ausser derselben untergebracht, so untersteht es dem Gerichtsstande derselben.

§. 23.

Der Wohnsitz des Dienstgebers ist auch als derjenige der Dienstleute desselben, die mit ihm in gemeinschaftlicher Haushaltung leben, zu betrachten, sofern sie die freie Verwaltung ihres Vermögens besitzen.

§. 24.

Der Fiscus untersteht als Geklagter in jenen Fällen, in welchen sich die Zuständigkeit nach dem Wohnsitze richtet, demjenigen Gerichte, in dessen Sprengel der Amtssitz der Finanzprocuratur, oder wenn durch eine eigene Kundmachung ein Fiscalvertreter für einen bestimmten Bezirk bleibend bestellt ist, jenem Gerichte, in dessen Sprengel der Amtssitz dieses Vertreters sich befindet.

§. 25.

Die Gemeinden unterstehen den Gerichten, in deren Sprengel der Amtssitz des Gemeinde-Vorstandes sich befindet.

§. 26.

Geistliche Gemeinden, Kirchen, Pfründen, Stiftungen und alle Anstalten zu öffentlichen Zwecken, als: Universitäten, Armen- und Arbeitshäuser und Spitäler unterstehen jenen Gerichten, in deren Sprengel sich der Sitz ihrer Verwaltung befindet.

Stehen sie unter der unmittelbaren Verwaltung des Staates oder einer Gemeinde, so finden die Bestimmungen der §§. 24 und 25 ihre Anwendung.

§. 27.

Alle übrigen juristischen Personen, als: Vereine, Erwerbsgesellschaften und Corporationen unterstehen jenen Gerichten, in deren Sprengel sich ihre Geschäftsleitung befindet. Besitzen sie oder auch einzelne Personen an anderen Orten besondere Niederlassungen oder stabile Agentien, so können sie in Angelegenheiten, welche sich auf diese beziehen, bei den Gerichten belangt werden, in deren Sprengel sich die Niederlassungen oder Agentien befindet.

§. 28.

Oesterreichische Unterthanen, welche in der Eigenschaft eines österreichischen Beamten im Auslande dienen, bleiben unter der Gerichtsbarkeit, welcher sie während ihres Aufenthaltes in dem österreichischen Staate unterworfen waren. Lässt sich dieser nicht ausmitteln, so wird angenommen, dass sie ihren Wohnsitz in Wien hatten.

§. 29.

Unterthanen des österreichischen Kaiserthumes, welche von fremden Regierungen Beglaubigungen annehmen, bleiben unter der Gerichtsbarkeit, welcher sie nach ihren übrigen Verhältnissen unterstehen. Die Consule fremder Mächte unterstehen, sie mögen österreichische oder fremde Unterthanen seyn, stets den österreichischen Gerichten, in deren Bezirk sie sich aufhalten.

§. 30.

Poddani państw obcych, mogą być pozwanymi przed sądy austriackie:

- a) przed sąd powszechny zamieszkania swego, jeżeli to obrali w państwie austriackim;
- b) we wszystkich przypadkach, w których także poddani austriaccy na mocy przepisów niniejszej ustawy, pozywanymi być mogą zewnątrz okręgu sądowego zamieszkania swego, przed sąd osobny, do tego wyznaczony (§. 31 i nast.);
- c) w przypadku, gdy nie zachodzi ani osobny ani powszechny sąd zamieszkania (lit. a i b), w każdym miejscu, gdzie będą spotkanymi z powodu wszelkich obowiązków, które powstały w państwie austriackim, albo tamże dopełnionemi być mają;
- d) w skutku wzajemności (*reciprocitatis*), we wszystkich przypadkach, w których państwo, do którego należą, przypuszcza skargi przeciw poddanym austriackim.

§. 31.

Skargi wywoławcze, wynosić należy przed ten sąd, przed którymby wywołujący pozwany być musiał w rzeczy głównej. Gdy wywołany miał prawo wyboru między kilka sądami, wówczas jeżeli przeczył wywołaniu i przegrał, nie będzie mógł wynieść skargi przed sąd inny, jak ten, przed którym był prowadzony proces wywoławczy.

b) osobny.
Skarga wywoławcza.

§. 32.

Wywołania w celu umorzenia obligacyj rządowych i innych papierów kredytowych z niemi na równi położonych, należy wynosić przed ten trybunał pierwszej instancyi, w którego siedzibie urzędowej prowadzone są odpowiednie księgi kredytowe.

Umorzenie.

O umorzenie innych dokumentów z wyjątkiem weksłów (§. 59), prosić można albo u pretury, która jest właściwym sądem proszącego, według zwyczajnego zamieszkania jego, albo też u pretury tej osoby, przeciw której dokument ten za dowód służyć ma.

§. 33.

Chociaż skarga wzajemna, nie ma żadnego związku z przedmiotem skargi, wyniesioną być może przed ten sam sąd, do którego skarga podaną została, jak długo taż nie jest rozstrzygniętą wyrokiem ostatecznym prawomocnym. Jeżeli zaś skarga lub skarga wzajemna, co do przedmiotu swego, należy przed sąd realny lub sąd osobny kausalny, wówczas skarga wzajemna nie może być przyjętą przez tego samego sędziego.

Skarga wzajemna.

§. 34.

W sporach, wynikających z zarządu majątkiem obcym lub wspólnym, powód ma prawo wyboru wynieść skargę przed sąd powszechny pozwanego, albo przed ten sąd, którymby tenże ostatni podlegał, gdyby miał zamieszkanie swoje w miejscu, gdzie zarząd był prowadzonym. Co do zarządu nakazanego ze sądu, należy zachowywać przepis obecnie istniejące.

Zarząd prowadzony.

§. 30.

Unterthanen auswärtiger Staaten können vor den österreichischen Gerichten belangt werden:

- a) *Bei dem allgemeinen Gerichtsstande des Wohnsitzes, wenn sie diesen in dem österreichischen Staate genommen haben;*
- b) *in allen Fällen, in welchen auch österreichische Unterthanen nach den Bestimmungen dieses Gesetzes ausser dem Gerichtsbezirke ihres Wohnsitzes belangt werden können, bei dem hiezu bestimmten besonderen Gerichtsstande (§. 31 u. fgg.);*
- c) *im Falle, als weder ein besonderer noch der allgemeine Gerichtsstand des Wohnsitzes eintritt (lit. a, b), an jedem Orte, wo sie angetroffen werden, wegen aller Verbindlichkeiten, welche in dem österreichischen Staate entstanden, oder daselbst zu erfüllen sind;*
- d) *in Folge der Gegenseitigkeit (Reciprocität) in allen Fällen, in welchen der Staat, welchem sie angehören, auch Klagen gegen österreichische Unterthanen zulässt.*

§. 31.

Aufforderungsklagen müssen bei demjenigen Gerichte angebracht werden, vor welchem der Auffordernde in der Hauptsache zu belangen wäre. In soferne der Aufgeforderte unter mehreren Gerichten zu wählen berechtigt war, kann derselbe, wenn er die Aufforderung bestreitet und sachfällig wird, die Klage nur bei demjenigen Gerichte anbringen, vor welchem der Aufforderungsprocess anhängig war.

b) besonderer.
Aufforderungs-
Klage.

§. 32.

Aufforderungen zum Zwecke der Amortisirung von Staats-Obligationen und der denselben gleichgeachteten Creditspapiere sind bei demjenigen Gerichtshofe erster Instanz anzubringen, an dessen Amtssitze die bezüglichen Creditsbücher geführt werden.

Amortisirung.

Die Amortisirung anderer Urkunden mit Ausnahme der Wechsel (§. 59) kann von dem Bewerber entweder bei der Prätur seines eigenen ordentlichen Wohnsitzes oder bei jener des Wohnsitzes dessen, gegen den diese Urkunde zum Beweise dienen soll, angesucht werden.

§. 33.

Widerklagen können, auch wenn sie mit dem Gegenstande der Klage keinen Zusammenhang haben, so lange über diese nicht durch rechtskräftiges Endurtheil entschieden ist, bei dem nämlichen Gerichte angebracht werden, bei welchem die Klage überreicht worden ist. Gehört jedoch die Klage oder Widerklage ihrem Gegenstande nach, vor den Real- oder einen besonderen Causalgerichtsstand, so darf die Widerklage bei dem nämlichen Richter nicht angenommen werden.

Widerklage.

§. 34.

In den aus der Verwaltung fremden oder gemeinschaftlichen Vermögens entspringenden Rechtsstreitigkeiten hat der Kläger die Wahl, sie bei dem allgemeinen Gerichtsstande des Geklagten, oder bei demjenigen Gerichte anzubringen, welchem der letztere unterstände, wenn er an dem Orte seinen Wohnsitz hätte, wo die Verwaltung geführt wurde.

Geführte
Verwaltung.

In Ansehung der gerichtlich angeordneten Verwaltungen hat es bei den bestehenden besonderen Vorschriften zu bleiben.

§. 35.

Dowód ku wiecznej pamięci.

Proźby o przypuszczenie dowodu ku wiecznej pamięci, należy wnosić do tego sądu, do którego należy sądownictwo w rzeczy głównej; jeżeli zaś ten sąd nie jest znany, lub zwłoka grozi nagłym niebezpieczeństwem, należy wnosić i rozstrzygać proźby takowe w owej preturze, w której okręgu znajduje się świadek, który wysłuchanym lub rzecz, która oglądnioną być ma.

§. 36.

Przywrócenie do dawnego stanu.

Przywrócenia do dawnego stanu, należy żądać u tego sądu pierwszej instancji, w którym proces dawniej był prowadzonym lub jeszcze wisi.

§. 37.

Skargi w sprawach spadkowych.

Wszelkie skargi o dziedzictwo i o podział dziedzictwa, bądź że są oparte na spadkobierstwie z ustawy, bądź na ostatniej woli, bądź na kontrakcie o dziedzictwo, tudzież wszelkie skargi, mające za przedmiot długi spadkowe, zapisy, albo darowiznę na przypadek śmierci, muszą być wynoszone, dopóki nie nastąpi przyznanie spadku, przed ten sąd (także przed preturę miejską), w którym wisi pertraktacya spadku. Po przyznaniu spadku, należą skargi takowe pod sąd dziedzica.

§. 38.

Skargi w sprawach fideikomisarnych.

Skargi w sprawach fideikomisarnych, należy wnosić przed trybunał pierwszej instancji, któremu przydzielone są sprawy fideikomisarne nie sporne (§. 82), bez różnicy, czy idzie o następstwo w fideikomisie, czy też o inne ze stosunku fideikomisarnego wynikające spory.

§. 39.

Spory lennicze.

Spory mające za przedmiot lennictwa nadania bezpośredniego lub pośredniego cesarskiego, przeprowadzać należy w trybunale pierwszej instancji w Zadrze.

§. 40.

Spory połączone.

Spory, które stoją w związku ze spórem wiszącym i nie rozstrzygniętym jeszcze wyrokiem prawomocnym ostatecznym z tego powodu, ponieważ wynikają z tego samego czynu, mogą być wyniesione przed ten sam sąd, przed który wyniesionym został pierwszy proces.

§. 41.

Spółnictwo sporu.

Skargi przeciw kilku spółnikom sporu, należy wnosić przed ten sąd, któremu podlega pozwany w skardze najpierwej wymieniony.

§. 42.

Skargi przeciw pretorom i przełożonym trybunałów pierwszej instancji.

Pretorowie podlegają jako pozwani w sprawach, należących do pretury, której są naczelnikami, do tego trybunału pierwszej instancji, w którego obrębie leży stanowisko pretury.

Ten sam przepis także wtenczas ma zastosowanie swoje, gdy pozwany czasowo tylko piastuje miejsce pretora.

Jeżeliby przełożony trybunału pierwszej instancji, miał być pozwany przed tenże trybunał albo przed preturę leżącą w jego okręgu, natenczas skargę wynieść należy przed najbliższy trybunał pierwszej instancji.

§. 35.

Gesuche um Zulassung des Beweises zum ewigen Gedächtnisse sind bei dem Gerichte, welchem die Gerichtsbarkeit in der Hauptsache zusteht, im Falle aber dieses nicht bekannt, oder dringende Gefahr am Verzuge ist, bei derjenigen Prätur anzubringen, und zu entscheiden, in deren Sprengel sich der zu vernehmende Zeuge oder die in Augenschein zu nehmende Sache befindet.

Beweis zum ewigen Gedächtnisse.

§. 36.

Die Einsetzung in den vorigen Stand ist bei demjenigen Gerichte anzusuchen, bei welchem der Process früher verhandelt wurde, oder noch anhängig ist.

Einsetzung in den vorigen Stand.

§. 37.

Alle Erbschafts- und Erbtheilungsklagen, sie mögen auf der gesetzlichen Erbfolge, einem letzten Willen oder einem Erbvertrage beruhen, dann alle Klagen, welche die Verlassenschaftsschulden, Vermächtnisse oder eine Schenkung auf den Todesfall zum Gegenstande haben, müssen, so lange die Einantwortung des Nachlasses noch nicht erfolgt ist, bei demjenigen Gerichte (auch Stadtprätur) angebracht werden, bei welchem die Erbschaftsverhandlung anhängig ist.

Klagen in Verlassenschafts-Angelegenheiten.

Nach der Einantwortung gehören solche Klagen vor den Gerichtsstand des Erben.

§. 38.

Klagen in Fideicommiss-Angelegenheiten sind bei demjenigen Gerichtshofe erster Instanz anzubringen, welchem die nicht streitigen Fideicommiss-Angelegenheiten zugewiesen sind (§. 82), es möge sich dabei um die Fideicommiss-Nachfolge oder um was immer für andere aus dem Fideicommiss-Verhältnisse entspringende Streitigkeiten handeln.

Klagen in Fideicommiss-Angelegenheiten.

§. 39.

Streitigkeiten, welche Lehen von unmittelbarer oder mittelbarer landesfürstlicher Verleihung zum Gegenstande haben, sind bei dem Gerichtshofe erster Instanz in Zara zu verhandeln.

Lehenstreitigkeiten.

§. 40.

Streitigkeiten, welche mit einer anhängigen und noch nicht mittelst rechtskräftigen Endurtheiles entschiedenen Streitsache aus dem Grunde zusammenhängen, weil sie aus der nämlichen Thatsache entsprungen sind, können bei dem nämlichen Gerichte angebracht werden, bei welchem der erste Process eingeleitet wurde.

Zusammenhängende Streitsachen.

§. 41.

Klagen wider mehrere Streitgenossen sind bei demjenigen Gerichte anzubringen, welchem der in der Klage zuerst benannte Geklagte untersteht.

Streitgenossenschaft.

§. 42.

Prätoren unterstehen als Geklagte in Angelegenheiten, welche vor die Prätur gehören, der sie vorgesetzt sind, jenem Gerichtshofe erster Instanz, in dessen Sprengel der Standort der Prätur liegt.

Streitsachen gegen Prätoren und Vorsteher der Gerichtshöfe erster Instanz.

Diese Vorschrift hat auch auf den Fall ihre Anwendung, wenn der Betheiligte nur zeitlich die Stelle des Prätors versieht.

Ist der Vorsteher eines Gerichtshofes erster Instanz bei diesem Gerichtshofe, oder bei einer in dessen Sprengel gelegenen Prätur zu belangen, so ist die Klage bei dem nächsten Gerichtshofe anzubringen.

Te same przepisy, wtenczas także mają zastosowanie, gdy pretor jako powód występuje przeciw stronom, podlegającym preturze, przy której jest ustanowiony, lub gdy przełożony trybunału pierwszej instancyi chce pozywać strony, które pozywane być muszą w podległym mu trybunale pierwszej instancyi, lub preturze, leżącej w okręgu tegoż trybunału.

§. 43.

Sąd kontraktu.

Jeżeli miejsce, gdzie zapłata ma być uczynioną, albo inny obowiązek dopełnionym. wyraźnie w kontrakcie jest oznaczonem, natenczas wszelkie skargi, odnoszące się do tego kontraktu, mogą być wyniesione przed sąd, któremu by podlegał pozwany, gdyby się znajdował w miejscu, gdzie kontrakt ma być dopełnionym, bądź że te skargi dążą do wypełnienia, zniesienia, lub do wynagrodzenia z powodu niedopełnienia kontraktu.

§. 44.

Pretensye rzemieślników i wyrobników za wyroby sprzedane lub roboty dostarczone, tudzież pretensye drobnosprzedajców za rzeczy dożywienia służące i towary, mogą być poszukiwane skargą jeszcze przez dni 90 od dnia, gdy ostatnie dostarczenie nastąpiło przed sądem, który był właściwym według dawnego zamieszkania, gdy kupujący lub robotę dający. tymczasem przeniósł zamieszkanie swoje do innego powiatu sądowego.

Takie samo prawo służy nauczycielom prywatnym, sługom, gospodarzom, szyprom i woźnicom, co do pretensyj, powstałych za wyrządzone usługi lub prace, jeszcze przez 90 dni po ostatniem świadczeniu usług lub pracy, jeżeli strona przeciwna przeniosła tymczasem zamieszkanie swoje w inny powiat sądowy.

§. 45.

Skargi o szkody w polach wyrządzone.

We wszystkich sporach o szkody, wyrządzone na gruntach przez ludzi lub zwierzęta, lub na płodach ziemskich znajdujących się na gruncie, chociażby od niego odłączonych, będą mogły wyniesione być skargi o wynagrodzenie przed ten sąd, w którego powiecie leży grunt, jeżeli te sprawy nie wchodzą w zakres władz politycznych lub karnych.

§. 46.

Środki prowizoryczne zabezpieczenia.

Podania o pozwolenie zapowiedzenia sądowego, aresztu prowizorycznego, sekwestracji prowizorycznej lub innego środka tymczasowego zaradczego, mogą być wyniesione, według wyboru powoda, albo przed sąd, który jest właściwym w rzeczy głównej, albo przed tę preturę (także preturę miejską), w której okręgu środek zabezpieczenia prowizorycznego skutecznionym być ma.

§. 47.

Poddanie się dobrowolne.

Wolno jest stronom poddać się za wyraźnem porozumieniem się między sobą innemu sądowi jak ten jest, któryby był właściwym.

Jednakże przez takie porozumienie się, nie można będzie spraw, przekazanych wyłącznie sądowi realnemu lub osobnemu sądowi kauzalnemu, przeciągać pod sąd innego rodzaju, ani też dla sprawy zwyczajnej obierać sądu osobnego kauzalnego, również nie jest wolno dla spraw, należących pod preturę, obierać sobie do rozprawy trybunału pierwszej instancyi (§. 53).

Diese Vorschriften gelten auch dann, wenn ein Prätur als Kläger gegen Parteien einschreitet, welche der Prätur unterstehen, bei welcher er angestellt ist; oder wenn der Vorsteher eines Gerichtshofes erster Instanz Parteien belangen will, welche bei dem ihm untergebenen Gerichtshofe, oder bei einer im Sprengel dieses Gerichtshofes gelegenen Prätur zu belangen wären.

§. 43.

Wenn der Ort, wo eine Zahlung geleistet, oder eine andere Verbindlichkeit erfüllt werden soll, in einem Verträge ausdrücklich bestimmt worden ist, so können alle Klagen in Beziehung auf diesen Vertrag, sie mögen auf dessen Erfüllung, Aufhebung oder auf Entschädigung wegen Nichterfüllung desselben gerichtet seyn, bei dem Gerichte angebracht werden, welchem der Geklagte unterstände, wenn er sich an dem Orte befände, wo der Vertrag erfüllt werden soll.

Gerichtsstand
des Vertrages.

§. 44.

Die Forderungen der Handwerker und Handarbeiter für abgenommene Erzeugnisse und gelieferte Arbeiten, dann die Forderungen der Kleinverschleisser für Victualien und Waaren können noch durch 90 Tage von der Zeit, als die letzte Leistung erfolgte, bei dem nach dem früheren Wohnsitze zuständigen Gerichte angebracht werden, wenn der Abnehmer oder Arbeitgeber mittlerweile seinen Wohnsitz in einen anderen Gerichtsbezirk verlegt hat.

Ein gleiches Recht steht den Privatlehrern, Dienstnehmern, Wirthen, Schiffern und Fuhrleuten in Betreff der für geleistete Dienste oder Arbeit entstandenen Forderungen noch durch 90 Tage nach der letzten Leistung zu, wenn der Gegner mittlerweile seinen Wohnort in einen anderen Gerichtsbezirk übertragen hat.

§. 45.

In allen Streitigkeiten wegen einer durch Menschen oder Thiere zugefügten Beschädigung von Grundstücken, oder den auf denselben befindlichen, wenngleich schon abgesonderten Grund-Erzeugnissen kann die Klage auf Schadenersatz bei demjenigen Gerichte angebracht werden, in dessen Bezirk der Grund gelegen ist, wenn diese Angelegenheiten nicht in den Wirkungskreis der politischen oder Strafbehörden gehören.

Klagen wegen
Feldbeschädigung.

§. 46.

Gesuche um Bewilligung eines gerichtlichen Verbotes, provisorischen Arrestes, einer provisorischen Sequestration oder einer anderen mittlerweiligen Vorkehrung können nach der Wahl des Klägers entweder bei dem in der Hauptsache zuständigen Gerichte, oder bei derjenigen Prätur (auch Stadtprätur) angebracht werden, in deren Sprengel das provisorische Sicherstellungsmittel vollzogen werden soll.

Provisorische
Sicherstellungsmittel

§. 47.

Den Parteien steht frei, sich einem anderen, als dem zuständigen Gerichte durch ausdrückliches Uebereinkommen zu unterwerfen.

Freiwillige
Unterwerfung

Doch können durch eine solche Uebereinkunft Angelegenheiten, welche dem Real- oder einem besonderen Causalgerichtsstande ausschliessend zugewiesen sind, nicht vor ein Gericht anderer Art gezogen, oder für eine gemeine Rechtssache ein besonderer Causalgerichtsstand gewählt, noch kann für Rechtssachen, welche vor eine Prätur gehören, die Verhandlung vor einem Gerichtshofe erster Instanz bedungen werden (§. 53).

§. 48.

Jeżeli sędzia nie właściwy przyjmie skargę a pozwany nie wniesie ekscypcy niewłaściwości sądu w terminie, przepisany w ustawie procesowej, wówczas należy prowadzić rozprawę w tym samym sądzie, chociażby się następnie okazało, iż sąd nie był powołany do przyjęcia skargi.

Tylko rozprawy o nieważność albo rozwiązanie małżeństwa, wytoczone przed sąd, do którego wcale nie należy sądownictwo w sprawach tego rodzaju, tudzież rozprawy, które sędzia cywilny rozpoczął przez pomyłkę w przedmiocie, należącym do sądownictwa wojskowego albo wcale nie należącym do postępowania prawnego, lecz przed władze administracyjne, należy znieść jako nieważne, chociażby niewłaściwość sądu, dopiero w wyższej instancji odkrytą została, a to albo z urzędu, albo też w razie, gdyby rozstrzygnięcie między stronami zostało już prawomocnem, na żądanie władzy mającej prawo do unieważnienia takowego.

2. SĄD REALNY.

§. 49.

Skargi, mające za przedmiot prawo rzeczowe na dobrach nieruchomości, mogą być wyniesione bez względu na osobę posiadacza, a nawet i wtenczas, gdyby tenże podlegał sądowi wojskowemu lub sądowi nadwornemu marszałkowskiemu, przed tę preturę, a względem realności leżących w okręgach miast, w których trybunały pierwszej instancji mają siedzibę swoją, przed ten trybunał pierwszej instancji, w którego obrębie rzecz nieruchoma jest położona.

Ten przepis obowiązuje także i w tym przypadku, jeżeli spór tyczy się podziału dóbr nieruchomości, albo sprostowania granic między niemi.

§. 50.

Jeżeli przedmiotem skargi rzeczowej jest więcej dóbr nieruchomości, leżących w okręgu kilku sądów, wówczas może być wyniesioną przed ten trybunał prowincjonalny, w którego obwodzie leżą okręgi sądowe, jeżeli powód nie chce raczej pozwać pojedynczych dóbr przed właściwemi preturami.

Jeżeli dobra nieruchomości znajdują się w obrębie kilku trybunałów pierwszej instancji, natenczas skargę wynieść należy przed ten trybunał pierwszej instancji, pod który należy większa część onychże, a jeżeli i to także podpada wątpliwości, wówczas powód ma do wyboru, do którego trybunału pierwszej instancji udać się zechce. Jeżeli w razie sporu granicznego, dobra z sobą graniczące należą pod sądownictwo kilku pretur lub kilku trybunałów pierwszej instancji, wówczas w pierwszym przypadku zawisło od wyboru powoda, przed którą preturę, w drugim zaś przed który trybunał pierwszej instancji skargę swoją wynieść zechce.

§. 51.

Uskutecznianie wszelkich aktów realnych, jako to: inwentury, oglądnięcia na miejscu i zdania biegłych, wprowadzenia sekwestratora, zajęcia płodów jeszcze nie odłączonych, oszacowania i licytacji, należy do tej pretury, zaś względnie realności, leżą-

§. 48.

Wird eine Klage von einem unzuständigen Richter angenommen und von dem Geklagten die Einwendung des ungehörigen Gerichtsstandes nicht in der durch die Process-Ordnung bestimmten Frist angebracht, so ist die Verhandlung bei diesem Gerichte fortzusetzen, wenn sich gleich in der Folge zeigen sollte, dass das Gericht zur Annahme der Klage nicht berufen war.

Nur Verhandlungen über die Ungiltigkeit oder Trennung der Ehe, welche vor einem Gerichte gepflogen werden, dem eine Gerichtsbarkeit über Rechtssachen dieser Art gar nicht zusteht und Verhandlungen, welche vor dem Civilrichter irrigerweise über einen zur Militärgerichtsbarkeit oder gar nicht zum Rechtsverfahren, sondern vor die Verwaltungs-Behörden gehörigen Gegenstand gepflogen werden, sind, auch wenn die Unzuständigkeit erst in höherer Instanz entdeckt wird, von Amtswegen, oder im Falle die Entscheidung zwischen den Parteien bereits rechtskräftig geworden seyn sollte, auf Antrag der zur Bestreitung berechtigten Behörde als ungiltig aufzuheben.

2. Real-Gerichtsstand.

§. 49.

Klagen, welche ein dingliches Recht auf ein unbewegliches Gut zum Gegenstande haben, sind ohne Rücksicht auf die Person des Besitzers, und selbst wenn dieser der Militärgerichtsbarkeit, oder derjenigen des Hofmarschall-Amtes unterliegen sollte, bei derjenigen Prätur, und hinsichtlich der Realitäten in dem Umkreise derjenigen Städte, wo die Gerichtshöfe erster Instanz ihren Sitz haben, bei demjenigen Gerichtshofe erster Instanz anzubringen, in dessen Bezirke das Gut gelegen ist.

Dieses gilt auch dann, wenn um die Theilung unbeweglicher Güter oder um die Berichtigung der Gränzen derselben gestritten wird.

§. 50.

Ist der Gegenstand der dinglichen Klage eine Mehrheit von unbeweglichen Gütern, welche in dem Bezirke mehrerer Gerichte liegen, so kann sie bei demjenigen Gerichtshofe erster Instanz angebracht werden, in dessen Sprengel die Gerichtsbezirke liegen, wenn es der Kläger nicht vorzieht, die einzelnen Güter bei den competenten Präturen einzuklagen.

Befinden sich die unbeweglichen Güter in dem Bezirke mehrerer Gerichtshöfe erster Instanz, so ist die Klage bei demjenigen Gerichtshofe anzubringen, welchem der grössere Theil derselben untersteht, und wenn auch dieses zweifelhaft ist, steht dem Kläger die Wahl frei, an welchen Gerichtshof erster Instanz er sich wenden wolle. Wenn bei einer Gränzstreitigkeit die aneinander gränzenden Güter unter der Gerichtsbarkeit verschiedener Präturen oder verschiedener Gerichtshöfe erster Instanz liegen, so steht dem Kläger im ersten Falle die Wahl der Prätur und im zweiten Falle die Wahl des Gerichtshofes frei, bei welchem er die Klage anbringen will.

§. 51.

Die Vornahme aller Real-Acte, als: der Inventur, eines Augenscheines und Kunstbefundes, der Einführung des Sequesters, der Pfändung der noch nicht abgesonderten Früchte, der Schätzung und Feilbietung kommt derjenigen Prätur, oder hinsichtlich der

cych w okręgu miast, w których trybunały prowincjonalne mają siedzibę swoją, do tego trybunału, w którego obrębie rzecz nieruchoma jest położoną. Jeżeli rzecz nieruchoma leży w obrębie kilku pretur, natenczas uskutecznienie aktów realnych, należy do tego trybunału pierwszej instancyi, w którego obrębie rzeczzone pretury się znajdują.

Rozprawa o rozdzielenie ceny na licytacji zyskanej za dobra sprzedane, w razie jeżeli między stronami nie przyjdzie ugoda dobrowolna do skutku, tudzież do rozstrzygnięcia sporów o pierwszeństwo wynikających z rozdziału, należy zawsze przed ten trybunał pierwszej instancyi, w którego obrębie leżą dobra nieruchome.

§. 52.

Skargi, mające za przedmiot prawo rzeczowe do rzeczy ruchomej, mogą być wyniesione albo przed sędziego osobistego, albo przed ten sąd, w którego powiecie leży rzecz ruchoma.

§. 53.

Spory o niepokoienie posiadania rzeczy tak ruchomych jako też nieruchomych, w których idzie tylko o dochodzenie stanu ostatniego faktycznego posiadania, i w których rozprawa jest summaryczną, należy wynosić przed tę preturę (także preturą miejską), w której powiecie uczynionem było niepokoienie, a co do rzeczy ruchomych jak długo jeszcze nie przeszły w ręce osoby trzeciej, wynosić można takie spory także przed tę preturę (także preturę miejską), w której obrębie rzecz się znajduje.

§. 54.

Skargi o zapłacenie pretensyi zabezpieczonej hipotekarnie na dobrach nieruchomych, wynosić można albo przed sąd, według zamieszkania pozwanego właściwy, albo przed ten sąd, któremu by podlegał pozwany, gdyby miał zamieszkanie swoje w tychże dobrach nieruchomych.

3. SĄDOWNICTWO HANDLOWE I MORSKIE.

§. 55.

Zakres trybunałów pierwszej instancyi, o ile takowe wykonywać mają sądownictwo handlowe i morskie, oceniać należy, z wyjątkiem sporów wekslowych (§. 58), według przepisów *Codice di commercio*.

§. 56.

Skargi należące do sądownictwa handlowego, mogą być wynoszone, według wyboru powoda albo przed ten trybunał pierwszej instancyi, przeznaczony do wykonywania sądownictwa handlowego, w którego obrębie pozwany ma zwyczajne zamieszkanie swoje, lub w którego obrębie zapisanym jest do rejestru kupców i fabrykantów, lub w którego obrębie zakład jego handlowy albo fabryczny się znajduje.

Sądy osobne, mające miejsce w pewnych sporach osobistych (§. 31 i nast.), będą mieć zastosowanie także do trybunałów pierwszej instancyi, o ile takowe wykonywać mają sądownictwo handlowe.

Realitäten in dem Umkreise der Städte, wo die Gerichtshöfe ihren Sitz haben, demjenigen Gerichtshofe zu, in dessen Bezirk das unbewegliche Gut gelegen ist. Liegt jedoch ein unbewegliches Gut in dem Bezirke mehrerer Präturen, so kommt die Vornahme der Real-Acte demjenigen Gerichtshofe erster Instanz zu, in dessen Sprengel diese Präturen sich befinden.

Zur Verhandlung über die Vertheilung des Meistbotes für das veräusserte Gut, im Falle zwischen den Parteien kein gütliches Uebereinkommen getroffen werden kann, und zur Entscheidung der über die Vertheilung entstehenden Vorrechtstreitigkeiten ist stets derjenige Gerichtshof erster Instanz berufen, in dessen Gerichtsbezirk das unbewegliche Gut gelegen ist.

§. 52.

Klagen, welche ein dingliches Recht auf eine bewegliche Sache zum Gegenstande haben, können entweder bei dem Personalrichter oder auch bei dem Gerichte, in dessen Bezirke sich die bewegliche Sache befindet, angebracht werden.

§. 53.

Streitigkeiten über Besitzstörungen, sowohl beweglicher als unbeweglicher Sachen, bei welchen es sich bloss um die Erörterung des letzten faktischen Besitzstandes handelt, und über welche summarisch zu verhandeln ist, sind bei derjenigen Prätur (auch Stadtprätur) anzubringen, in deren Bezirke die Störung geschah, und können hinsichtlich beweglicher Sachen, so lange sie nicht an einen Dritten übergangen, auch bei jener Prätur (Stadtprätur), in deren Sprengel sich die Sache befindet, angebracht werden.

§. 54.

Klagen auf Zahlung einer mit Pfandrecht auf ein unbewegliches Gut versicherten Forderung sind entweder bei dem nach dem Wohnsitze des Geklagten zuständigen Gerichte, oder bei demjenigen Gerichte anzubringen, welchem der Geklagte unterstünde, wenn er auf dem unbeweglichen Gute seinen Wohnsitz hätte.

3. Handels- und Seegerichtsbarkeit.

§. 55.

Der Wirkungskreis der Gerichtshöfe erster Instanz, in sofern sie die Handels- und Seegerichtsbarkeit auszuüben haben, ist mit Ausnahme der Wechselstreitigkeiten (§. 58) nach den Bestimmungen des Codice di Commercio zu beurtheilen.

§. 56.

Klagen, welche sich zur Handelsgerichtsbarkeit eignen, können nach der Wahl des Klägers entweder bei demjenigen zur Ausübung der Handelsgerichtsbarkeit bestimmten Gerichtshofe erster Instanz angebracht werden, in dessen Bezirke der Geklagte seinen ordentlichen Wohnsitz hat, oder in dessen Bezirke er in dem Register der Kaufleute und Fabrikanten eingetragen ist, oder in dessen Bezirke sich seine Handels- oder Fabrikniederlassung befindet.

Die in Personalstreitsachen für gewisse Fälle eintretenden besonderen Gerichtsstände (§§. 31 u. s. w.) finden auch auf die Gerichtshöfe erster Instanz, in soferne sie die Handelsgerichtsbarkeit auszuüben haben, Anwendung.

§. 57.

W miejscach, gdzie się nie znajduje trybunał pierwszej instancyi, przeznaczony do wykonywania sądownictwa handlowego, spory do nich należące, mogą przez powoda być wyniesione także przed preturę wedle natury wierzytelności właściwą.

§. 58.

Przynależność w sporach wekslowych, należy oceniać według ustawy z dnia 25 Stycznia 1850 r. N. 52 dz. pr. p.

§. 59.

Umorzenie weksłów należy do tego trybunału pierwszej instancyi, przeznaczonego do pełnienia sądownictwa handlowego, w którego okręgu znajduje się miejsce wypłaty weksłu (§. 73 ust. weks. z dnia 25 Stycznia 1850 r. Nr. 51 dz. pr. p.).

§. 60.

Spory, wynikłe ze stosunku służby ludzi okrętowych, z interesów frachtowych morskich lub z najmu okrętu dla podróżnych, mogą być wynoszonymi zewnątrz tych miejsc, w których się znajduje trybunał pierwszej instancyi, przeznaczony do wykonywania sądownictwa morskiego, także przed tę preturę, w której okręgu pozwany się znajduje, dokąd towar miał być odstawionym, lub gdzie transport podróżnych miał być ukończonym, albo gdzie podróż przerwana zostaje.

§. 61.

Przyjmowanie zeznań awaryjnych, stwierdzonych przez ludzi okrętowych, należy do trybunału pierwszej instancyi, przeznaczonego do wykonywania sądownictwa handlowego, jeżeli się takowy znajduje w miejscu portowem. Zewnątrz takowego rzeczony przyjmowanie nastąpić może przed każdym innym sądem miejscowym. Przyjmowanie takowych zeznań za granicą, oznaczone jest prawem morskiem.

§. 62.

Sądownictwo polubowne, służące kapitanom portowym na mocy obowiązujących ustaw, pozostaje niezmiennem.

II. W postępowaniu wykonawczem.

§. 63.

O pierwszy stopień egzekucyi należy zawsze prosić w tych sądach, od których wyszedł wyrok w pierwszej instancyi, lub przed którym zawartą została ugoda, zdolna do egzekwowania. Jak dalece dalszych stopni egzekucyi żądać można będzie wprost u tego sądu, w którego okręgu egzekucya wykonaną być ma, o tem stanowi ustawa sądowa.

Pretury miejskie mają upoważnienie do przedsiębrania egzekucyi do ruchomości nie zaś do nieruchomości.

Względem wykonania egzekucyi przestrzegać należy przepisów §§. 9—11.

§. 57.

An Orten, wo sich kein zur Ausübung der Handelsgerichtsbarkeit bestimmter Gerichtshof erster Instanz befindet, steht es in der Wahl des Klägers, diejenigen Klagen, welche sich ihrer Beschaffenheit nach zur Competenz der Prätur eignen, bei der letzteren anzubringen.

§. 58.

Die Zuständigkeit in Wechselstreitigkeiten ist nach dem Gesetze vom 25. Jänner 1850, Nr. 52 Reichs-Gesetzblatt, zu beurtheilen.

§. 59.

Die Amortisirung von Wechseln steht demjenigen zur Ausübung der Handelsgerichtsbarkeit bestimmten Gerichtshofe erster Instanz zu, in dessen Sprengel sich der Zahlungsort des Wechsels befindet (§. 73 der Wechsel-Ordnung vom 25. Jänner 1850, Nr. 51 Reichs-Gesetzblatt).

§. 60.

Streitigkeiten, welche aus dem Dienstverhältnisse der Schiffmannschaft aus Seefrachtgeschäften oder aus der Schiffsmiethen für Reisende entspringen, können ausser den Orten, wo sich ein zur Ausübung der Seegerichtsbarkeit bestimmter Gerichtshof erster Instanz befindet, auch bei derjenigen Prätur angebracht werden, in deren Sprengel der Geklagte sich aufhält, die Waaren abzuliefern, oder der Transport des Reisenden zu beendigen ist, oder wo die Reise abgebrochen wird.

§. 61.

Die Aufnahme der Verklarung in See-Unfällen steht im Inlande, wenn sich am Hafensplatze ein zur Besorgung der Handelsgerichtsbarkeit bestimmter Gerichtshof erster Instanz befindet, diesem, an anderen Orten jedem Gerichte des Ortes zu. Die Aufnahme derselben im Auslande wird durch das Seerecht bestimmt.

§. 62.

Die durch die bestehenden Gesetze den Hafencapitulen eingeräumte schiedsrichterliche Amtswirksamkeit erleidet keine Aenderung.

II. Im Vollstreckungsverfahren.

§. 63.

Der erste Grad der Execution ist stets bei demjenigen Richter anzuzuchen, von welchem das Erkenntniss erster Instanz ergangen, oder bei welchem der zur Execution geeignete Vergleich geschlossen worden ist. In wieferne die weiteren Executionsgrade unmittelbar bei demjenigen Gerichte angesucht werden können, in dessen Bezirk die Execution vollzogen werden soll, bestimmt die Process-Ordnung.

Stadtpräturen sind zwar zur Vornahme der Mobilar-, nicht aber zu jener der Immobilar-Execution berechtigt.

In Ansehung des Vollzuges der Execution sind die Vorschriften der §§. 9—11 zu beobachten.

§. 64.

Na wykonanie wyroków sądów obcych, zezwalać może ten tylko trybunał pierwszej instancyi, w którego okręgu sądowym egzekucya przedsięwziętą być ma, o ile w ogólności rzeczony wyroki państw obcych według ustaw obowiązujących i traktatów w państwie austriackiem wykonanemi być mogą.

§. 65.

O rozstrzygnięcie tej kwestyi, iż prawo egzekucyi ugasło przez czynności, które nastąpiły po wyroku lub po sądowej ugodzie, prosić może egzekwowany tylko w tym sądzie, który zezwolił na pierwszy stopień egzekucyi.

§. 66.

Prośba o tymczasowe wstrzymanie egzekucyi, wyniesioną być może w tym przypadku także przed ten sąd, który do uskutecznienia wykonania jest powołanym.

Tudzież skarga osoby trzeciej o zniesienie aktu egzekucyjnego, przez który mieni się być pokrzywdzoną w posiadaniu, we własności lub w innem prawie swoim, może być wyniesioną, według wyboru powoła albo przed sąd, który wydał wyrok, albo też przed sąd, który przedsięwziął akt egzekucyjny.

III. W postępowaniu konkursowem.

§. 67.

Konkurs otworzony będzie przeciw mieszkańcom tych miast, w których trybunał pierwszej instancyi ma siedzibę swoją, w tymże, przeciw innym osobom zaś w powszechności w tej preturze, w której okręgu zadłużony ma zwyczajne zamieszkanie swoje i rozciąga się na cały gdziekolwiek bądź będący majątek ruchomy, tudzież na nie ruchomy, leżący w królestwie Dalmacyi.

W ważnych wypadkach krydalnych, na żądanie dłużnika lub wierzycieli, albo też na wniosek władz niższych, przez sąd wyższy delegowanym być może do przeprowadzenia konkursu, ten trybunał pierwszej instancyi, w którego okręgu zadłużony zamieszkuje.

§. 68.

Jeżeli zadłużony, do którego majątku zewnątrz królestwa Dalmacyi konkurs otworzonym został, posiada w królestwie Dalmacyi dobra nieruchome, natenczas także do tychże dóbr osobny konkurs otworzony będzie.

Jeżeli dobra nieruchome, do których konkurs otworzony być ma, leżą pod różnemi sądami, wówczas rozstrzyga uprzedzające onegoż otworzenie.

§. 69.

Przeprowadzenie konkursu przeciw handlującym, fabrykantom i innym przez ustawę zarówno z nimi uważanym towarzystwom zarobkowym i towarzystwom na akcye, należy do trybunału pierwszej instancyi, przeznaczonego do wykonywania sądownictwa handlowego.

§. 64.

Der Vollzug der Erkenntnisse auswärtiger Gerichtsbehörden kann, so ferne Erkenntnisse der Gerichte fremder Staaten nach den bestehenden Gesetzen und Staatsverträgen in dem österreichischen Staate überhaupt vollstreckbar sind, nur von demjenigen Gerichtshofe erster Instanz bewilliget werden, in dessen Gerichtsbezirk die Execution vollzogen werden soll.

§. 65.

Um Entscheidung, dass das Executionsrecht durch Thatsachen, welche dem Erkenntnisse oder dem gerichtlichen Vergleiche nachgefolgt sind, erloschen sei, kann der Executur nur bei dem Gerichte einschreiten, welches den ersten Grad der Execution bewilliget hat.

§. 66.

Das Ansuchen um vorläufige Einstellung der Execution kann in diesem Falle auch bei jenem Gerichte angebracht werden, welches zur Vornahme der Vollstreckung berufen ist.

Auch die Klage eines Dritten wegen Aufhebung eines Executions-Actes, durch welchen er sich in seinem Besitze, Eigenthume oder in einem anderen Rechte gekränkt erachtet, kann nach der Wahl des Klägers entweder bei dem Erkenntnisgerichte oder bei dem Gerichte, welches den Executions-Act vorgenommen hat, angebracht werden.

III. Im Concursverfahren.

§. 67.

Der Concurs ist wider die Einwohner derjenigen Städte, in welchen ein Gerichtshof erster Instanz seinen Sitz hat, bei diesem letzteren, gegen andere Personen aber in der Regel bei derjenigen Prätur zu eröffnen, in deren Sprengel der Verschuldete seinen ordentlichen Wohnsitz hat, und erstreckt sich stets auf das gesammte, wo immer befindliche, bewegliche und das in Dalmatien gelegene unbewegliche Vermögen desselben.

Für wichtige Cridafälle kann auf Ansuchen des Schuldners oder der Gläubiger, oder auch über Antrag der Unterbehörden von dem Obergerichte der Gerichtshof erster Instanz in dessen Sprengel der Verschuldete seinen Wohnsitz hat, zur Verhandlung des Concurses delegirt werden.

§. 68.

Besitzt ein Verschuldeter, über dessen Vermögen der Concurs ausser Dalmatien eröffnet wurde, in Dalmatien unbewegliche Güter, so muss über dieses unbewegliche Vermögen daselbst ein besonderer Concurs eröffnet werden.

Liegen die unbeweglichen Güter, über welche der Concurs zu eröffnen ist, unter verschiedenen Gerichten, so gibt die Zuorkommung den Ausschlag.

§. 69.

Die Concursverhandlung über Handelsleute, Fabrikanten und die ihnen durch das Gesetz gleichgestellten Erwerbsgesellschaften und Actienvereine steht dem zur Ausübung der Handelsgerichtsbarkeit bestimmten Gerichtshofe erster Instanz zu.

ROZDZIAŁ III.**O sądownictwie w sprawach niespornych.****§. 70.**

O postępowaniu w sprawach spadkowych.

Do pertraktacyi spadków, powołana jest w powszechności pretura (także pretura miejska), w której okręgu zmarły miał zwyczajne zamieszkanie swoje.

§. 71.

Pertraktacya spadków, w których się znajdują dobra nieruchome w okręgu tych miast, w których trybunały pierwszej instancyi mają siedzibę swoją, należy do tego trybunału pierwszej instancyi, w którego obrębie zmarły miał zwyczajne zamieszkanie swoje. Dla innych mas spadkowych, obejmujących w sobie znaczne posiadłości w dobrach lub innych majątnościach, może sąd wyższy na żądanie stron delegować trybunał pierwszej instancyi do zupełnego przeprowadzenia pertraktacyi spadkowej.

§. 72.

Jeżeli obywatel austriacki umarł za granicą, wówczas do pertraktacyi jego spadku powołaną jest pretura ostatniego zwyczajnego zamieszkania jego w kraju lub, gdyby tego zamieszkania dojść nie można, ta pretura lub trybunał pierwszej instancyi (§. 73), w którego okręgu leżą dobra jego nieruchome w całości lub w największej części, a jeżeli posiadał tylko majątek ruchomy, ten sąd w którego okręgu się znajduje większa część onegóż. W przypadku wątpliwym, ten sąd jest właściwym, w którym się najpierwej rozpoczęła pertraktacya.

§. 73.

Jeżeli obywatel państwa obcego zmarł w państwie austriackim, lub jeżeli tu zostawił majątek, wówczas pozostawić należy sądowi obcemu tak pertraktacyę spadku jako też rozstrzygnięcie wszelkich sporów o prawo do spadku majątku ruchomego, jeżeli prawo wzajemności nie wymaga postępowania innego.

Jak dalece odstąpić należy od powyższych postanowień co do spadków cudzoziemców, którzy obrali sobie już zwyczajne zamieszkanie swoje w państwie austriackim, jeżeli wszystkie strony interesowane poddadzą się sądom i prawom austriackim; tudzież jak dalece sądy austriackie w każdym razie starać się winny o zabezpieczenie ruchomości i pism zmarłego, o zaspokojenie wierzycieli, którzy są poddanymi austriackimi, albo cudzoziemcami mieszkającymi w państwie tutejszem, równie jak o tymczasowe zabezpieczenie pretensyj dziedziców i zapisobierców, znajdujących się w krajach tutejszych, stanowią przepisy o postępowaniu spadkowym.

§. 74.

Co się tycze dóbr nieruchomych, leżących w państwie austriackim i należących do masy spadkowej cudzoziemca, pertraktacya spadku należy zawsze do tej pretury lub do tego trybunału pierwszej instancyi (§. 73), w którego okręgu dobra te nie-

Drittes Hauptstück.**Von der Gerichtsbarkeit in Geschäften ausser Streitsachen.****§. 70.**

Zur Abhandlung von Verlassenschaften ist in der Regel die Prätur (auch Stadtprätur) berufen, in deren Bezirk der Verstorbene seinen ordentlichen Wohnsitz hatte.

Verlassenschafts-Abhandlung.

§. 71.

Die Abhandlung von Verlassenschaften jedoch, in welchen sich unbewegliche Güter in dem Umkreise derjenigen Städte befinden, wo die Gerichtshöfe erster Instanz ihren Sitz haben, kommt demjenigen Gerichtshofe erster Instanz zu, in dessen Bezirk der Verstorbene seinen ordentlichen Wohnsitz hatte. Für andere Verlassenschaften, welche einen bedeutenden Güter- oder anderen Vermögensbesitz in sich begreifen, kann auf Ansuchen der Parteien von dem Obergerichte ein Gerichtshof erster Instanz zur vollständigen Pflege der Verlassenschafts-Abhandlung delegirt werden.

§. 72.

Ist ein österreichischer Staatsbürger im Auslande gestorben, so kommt die Verlassenschafts-Abhandlung der Prätur seines letzten ordentlichen Wohnsitzes im Inlande, oder, wenn sich dieser nicht ausmitteln lässt, derjenigen Prätur oder demjenigen Gerichtshofe erster Instanz (§. 71) zu, in dessen Sprengel sich seine unbeweglichen Güter ganz oder zum grössten Theile, und wenn er bloss bewegliches Vermögen besessen haben sollte, der grössere Theil des letzteren befindet.

Im Zweifel hierüber entscheidet die Zuorkommung.

§. 73.

Ist ein fremder Staatsangehöriger in dem österreichischen Staate gestorben, oder hat er daselbst Vermögen zurückgelassen, so ist der auswärtigen Gerichtsbehörde in Ansehung des beweglichen Nachlasses des Verstorbenen, sofern nicht die Ausübung der Gegenseitigkeit ein anderes Verfahren nothwendig macht, sowohl die Erbschaftsverhandlung als die Entscheidung über alle streitigen Erbrechts-Ansprüche zu überlassen.

In wiefern hievon bei Verlassenschaften derjenigen Fremden, welche bereits ihren ordentlichen Wohnort in dem österreichischen Staate genommen haben, eine Ausnahme Platz greife, wenn alle Betheiligten sich den österreichischen Gerichten und Gesetzen unterwerfen, dann in wiefern die österreichischen Gerichtsbehörden in jedem Falle für die Sicherheit der Effecten und Schriften des Verstorbenen, für die Befriedigung der Gläubiger, welche österreichische Unterthanen oder hierlandes sich aufhaltende Fremde sind, und für die einstweilige Sicherstellung der Ansprüche der im Inlande befindlichen Erben und Vermächtnisnehmer zu sorgen habe, wird durch die Vorschriften über das Verfahren bei Verlassenschafts-Abhandlungen bestimmt.

§. 74.

Rücksichtlich der in dem österreichischen Staate gelegenen unbeweglichen Güter, die zu dem Nachlasse eines Ausländers gehören, kommt die Verlassenschafts-Abhandlung stets derjenigen Prätur oder demjenigen Gerichtshofe erster Instanz zu (§. 71), in deren Sprengel

ruchome leżą, albo w całości albo w największej części, jeżeli z tem państwem, do którego zmarły należał, nie zachodzi inna umowa.

§. 75.

Opieka i kuratela.

Jak postępować należy ze spadkami poddanych tureckich, zmarłych w państwie austriackiem, lub tych, którzy tam majątek pozostawili, o tem stanowią osobne przepisy.

§. 76.

Do ustanowienia opiekuna lub kuratora i do sprawowania wszelkich czynności, należących z mocy ustawy do władzy opiekuńczej i kuratorskiej, powołaną jest z reguły pretura (także pretura miejska), pod której sądownictwo osobiste należy osoba małoletnia lub poruczona pieczy w sprawach spornych.

Jednakże ostateczne rozstrzygnięcie co do rozporządzeń, wydanych przez pretury, mocą których z powodu obłąkania lub słabości umysłu, albo z powodu marnotrawstwa kuratela ma być ustanowioną lub znowu zniesioną, władza ojcowska lub opieka nad czas małoletności przedłużoną, tudzież ostateczne załatwienie proźb o adopcyę, nakoniec pozwolenie sprzedaży rzeczy nieruchomości, należących do pupilów i osób pieczy poruczonych, należeć będzie tylko do trybunału pierwszej instancji, któremu z tego powodu rozprawy, w tej mierze przeprowadzone, przez pretury przedłożonemi być winny.

§. 77.

Jako władza opiekuńcza lub kuratorska nad dziećmi małoletnimi takich osób, w których masie spadkowej znajdują się dobra nieruchome w okręgu wyż wspomnianych miast głównych królestwa (§. 71), tudzież nad pupilami i poruczonymi pieczy, którzy sami takie dobra posiadają, lub nabywają, powołanym jest ten trybunał pierwszej instancji, w którego okręgu ci mają prawne zamieszkanie swoje.

Dla innych spraw opiekuńczych i kuratorskich większej wagi, może mieć miejsce delegacya trybunału pierwszej instancji, jako władzy opiekuńczej lub kuratorskiej, jeżeli zachodzą warunki wspomniane w §. 71.

§. 78.

Ustanowienie kuratora dla pojedynczych sporów lub spraw, należy w miarę postanowień ustaw cywilnych i ustawy procesowej, do tego sądu, w którym sprawa wisi.

§. 79.

Sąd, który rozpoczął czynności swoje sądowe, jako władza opiekuńcza lub kuratorska, pozostanie sądem właściwym z wyjątkiem, wspomnianym w pierwszym ustępie §. 77, aż do ukończenia opieki lub kurateli, chociażby pupil lub poruczony pieczy tymczasem przeszedł pod zwierzchność sądu innego.

§. 80.

Do zezwolenia na separacyę od stołu i łoża, za wspólnem porozumieniem małżonków, powołaną jest ta pretura, której podlega małżonek.

Separacya od stołu i łoża za wspólnem porozumieniem małżonków.

diese unbeweglichen Güter ganz oder ihrem grössten Theile nach gelegen sind, wenn nicht mit dem Staate, welchem der Verstorbene angehörte, eine andere Uebereinkunft getroffen worden ist.

§. 75.

Wie sich in Ansehung des Nachlasses türkischer Unterthanen zu benehmen ist, welche in dem österreichischen Staate gestorben sind, oder daselbst Vermögen zurückgelassen haben, wird durch besondere Vorschriften bestimmt.

§. 76.

Zur Bestellung des Vormundes oder Curators und zur Besorgung aller Geschäfte, welche der Vormundschafts- und der Curatelsbehörde nach dem Gesetze obliegen, ist in der Regel die Prätur (auch Stadtprätur) berufen, deren persönlicher Gerichtsbarkeit der Minderjährige oder Pflegebefohlene in Streitsachen untersteht. Vormundschaft
und Curatel.

Doch kömmt die Entscheidung über jene Verfügungen der Präturen, durch welche wegen Wahn- oder Blödsinnes oder wegen Verschwendung eine Curatel verhängt, oder dieselbe wieder aufgehoben, die väterliche Gewalt oder Vormundschaft über die Zeit der Minderjährigkeit verlängert werden soll, dann die definitive Erledigung der Adoptionsgesuche, endlich die Genehmigung der Veräusserung unbeweglicher Sachen der Mündel und Pflegebefohlenen nur dem Gerichtshofe erster Instanz zu, an welchen daher die gepflogenen Verhandlungen von den Präturen zu diesem Behufe einzusenden sind.

§. 77.

Als Vormundschafts- oder Curatelsbehörde über die hinterlassenen Kinder von Personen, in deren Nachlass sich unbewegliche Güter in dem Umkreise der oben erwähnten Hauptorte des Königreiches (§. 71) befinden, so wie über Mündel und Pflegebefohlene, welche Güter dieser Art besitzen oder erwerben, ist derjenige Gerichtshof erster Instanz berufen, in dessen Sprengel sie ihren gesetzlichen Wohnsitz haben.

Für andere Vormundschafts- und Curatels-Angelegenheiten von grosser Bedeutung kann unter Voraussetzung der im §. 71 erwähnten Bedingungen die Bestellung eines Gerichtshofes erster Instanz als Vormundschafts- oder Curatelsbehörde im Wege der Delegation Platz greifen.

§. 78.

Die Bestellung eines Curators für einzelne Streitsachen oder Geschäfte kommt nach Massgabe der Bestimmungen des bürgerlichen Rechtes und der Process-Ordnung dem Gerichte zu, bei welchem die Verhandlung anhängig ist.

§. 79.

Das Gericht, welches seine Gerichtsbarkeit als Vormundschafts- oder Curatelsbehörde auszuüben angefangen hat, bleibt, mit Ausnahme der im ersten Absatze des §. 77 erwähnten Fälle, bis zur Beendigung der Vormundschaft oder Curatel zuständig, wenn auch der Mündel oder Pflegebefohlene inzwischen unter die Gerichtsbarkeit eines anderen Gerichtes treten sollte.

§. 80.

Zur Bewilligung der einverständlichen Scheidung von Tisch und Bett ist diejenige Prätur berufen, deren Gerichtsbarkeit der Ehegatte unterworfen ist.

Einverständliche Scheidung von Tisch und Bett.

Uwiedomienie o powtórnyem połączeniu rozdzielonych małżonków, należy donieść temu sądowi, który zezwolił na rozdział proszących małżonków, lub który wydał wyrok w razie sporu w tym przedmiocie.

§. 81.

Dowód nastą-
pionej śmierci i
uznanie go za
zmarłego.

Jeżeli w celu rozwiązania małżeństwa prowadzonym być ma dowód przez świadków, iż brakujący małżonek rzeczywiście zmarł, albo jeżeli uzyskanem być ma uznanie go za zmarłego, wówczas postępowanie należy do trybunału pierwszej instancyi, w którego okręgu małżonek pozostały ma zamieszkanie swoje.

Prośby o przypuszczenie dowodu przez świadków co do nastąpionej śmierci brakującego, lub też o uznanie go za zmarłego w innym celu, wynoszone być mają przez ten sąd, który jest powołany do pertraktacyi spadku brakującego po zapadłym wyroku względem rzeczywiście nastąpionej śmierci jego, albo uznania go za zmarłego.

§. 82.

Sprawy fideiko-
misaryczne.

W sprawach niespornych, tyczących się fideikomisów, do których należy także pertraktacya majątku fideikomisarycznego po śmierci posiadacza, oświadczenie, iż fideikomis wygasł i pozwolenie na rozwiązanie onegoż, postępować winien ten trybunał pierwszej instancyi, w którego okręgu dotychczasowa władza fideikomisaryczna miała siedzibę swoją.

Jeżeli związek fideikomisaryczny wygasł przez śmierć ostatniego posiadacza, wówczas władza spadkowa zmarłego, przeprowadzić winna pertraktacyę; lecz oświadczenie, odnoszące się do związku fideikomisarycznego, w tym względzie, iż fideikomis wygasł, należy, nawet w tym przypadku, gdy sąd fideikomisaryczny nie jest oraz władzą pertraktacyjną, do sądu fideikomisarycznego.

Przy utworzeniu nowych fideikomisów, jest właściwą władzą instancya osobista krajowa fundatora, do pertraktacyi spadku powołana, jeżeli w statucie fideikomisarycznym, zatwierdzonym przez Najjaśniejszego Pana, albo przez trybunał najwyższy sądowy nie jest oznaczonem, który sąd inny ma na przyszłość być instancyą fideikomisaryczną nowo utworzonego fideikomisu.

§. 83.

Sprawy lenni-
czne.

Jeżeli w spadku znajdują się lenności nadania cesarskiego bezpośredniego lub pośredniego, natenczas pertraktacya należy do tych sądów, które wyrokować mają w sprawach spornych co do tychże lenności, t. j. do trybunału pierwszej instancyi w Zadrze (§. 39).

Przyznanie dóbr lennych tej osobie, która do następstwa w nich jest powołaną, nie może być pierwiej dozwoilonem, dopóki nie nastąpi nadanie lenności ze strony dworu lennego, lub przynajmniej dopóki nie będzie uznanem jego prawo następstwa ze strony tegoż.

§. 84.

Sprawy rze-
czowe.

Wszelkie podania o uskutecznienie czynności urzędowych, wskazanych w §. 51, i odnoszących się do dóbr nieruchomych, należy wynosić przed sądy tamże wyrażone, chociaż zachodzą sprawy niesporne.

§. 85.

Sprawy handlo-
we i morskie
niesporne.

W sprawach niespornych sądownictwa handlowego i morskiego, właściwemi są wyłącznie trybunały pierwszej instancyi, przeznaczone do wykonywania sądownictwa handlowego i morskiego.

Die Anzeige der Wiedervereinigung geschiedener Ehegatten hat bei dem nämlichen Gerichte zu geschehen, welches die Scheidung auf Ansuchen der Ehegatten bewilliget, oder im Falle eines Streitens darüber erkannt hat.

§. 81.

Das Verfahren, wodurch zum Zwecke der Auflösung der Ehe ein Zeugenbeweis über den erfolgten Tod eines vermissten Ehegatten hergestellt, oder die Todes-Erklärung des Vermissten bewirkt werden soll, kommt dem Gerichtshofe erster Instanz zu, in dessen Sprengel der zurückgelassene Ehegatte seinen Wohnsitz hat.

Beweis des erfolgten Todes und Todeserklärung.

Gesuche um Zulassung des Zeugenbeweises über den Tod eines Vermissten, oder um die Todes-Erklärung desselben zu anderen Zwecken sind bei demjenigen Gerichte anzubringen, welches zur Verlassenschafts-Abhandlung des Verschollenen nach erfolgtem Erkenntnisse über den Tod oder die Todes-Erklärung desselben berufen erscheint.

§. 82.

Bei Verhandlungen in nicht streitigen Fideicommiss-Angelegenheiten, wohin auch die Abhandlung des Fideicommissvermögens bei Todesfällen der Besitzer, die Erklärung über die erfolgte Erlöschung des Fideicommisses und die Bewilligung zu dessen Auflösung gehört, hat derjenige Gerichtshof erster Instanz einzuschreiten, in dessen Sprengel die bisherige Fideicommissbehörde ihren Sitz hatte.

Fideicommiss-Angelegenheiten.

Ist das Fideicommissband durch den Tod des letzten Besitzers erloschen, so hat zwar die Verlassenschaftsbehörde des Verstorbenen die Abhandlung zu pflegen, allein die auf das Fideicommissband bezügliche Erklärung, dass das Fideicommiss erloschen sei, steht auch in dem Falle, wo das Fideicommissgericht nicht zugleich Abhandlungsbehörde ist, dem Fideicommissgerichte zu.

Bei neu zu stiftenden Fideicommissen ist die zur Verlassenschafts-Abhandlung berufene inländische Personal-Instanz des Stifters die competente Behörde, wenn nicht schon in dem Allerhöchst-genehmigten Fideicommiss-Statute oder durch den obersten Gerichtshof bestimmt wird, welches andere Gericht für die Zukunft die Fideicommiss-Instanz des neu errichteten Fideicommisses seyn soll.

§. 83.

Befinden sich in einer Verlassenschaft Lehen von unmittelbarer oder mittelbarer landesfürstlicher Verleihung, so kommt auch hierüber die Abhandlung demjenigen Gerichte zu, welches in Streitsachen zu entscheiden hat, nämlich dem Gerichtshofe erster Instanz zu Zara (§. 39).

Lehen.

Die Einantwortung der Lehengüter an den zur Nachfolge in dieselben Berufenen darf jedoch nicht eher bewilliget werden, als bis die Belehnung desselben von Seite des Lehenhofes erfolgt, oder doch sein Successionsrecht von dem Letzteren anerkannt ist.

§. 84.

Alle Gesuche um Vornahme der im §. 51 verzeichneten auf unbewegliche Güter sich beziehenden Amtshandlungen sind, auch wenn sie in nicht streitigen Angelegenheiten vorkommen, bei der daselbst bezeichneten Behörde anzubringen.

Real-Angelegenheiten.

§. 85.

In den Geschäften der nicht streitigen Handels- und Seegerichtsbarkeit sind ausschliessend die zur Ausübung der Handels- und Seegerichtsbarkeit bestimmten Gerichtshöfe erster Instanz zuständig.

Nicht streitige Handels- und Seesachen.

§. 86.

Potwierdzanie
dokumentów i
przyjmowanie
oświadczeń
ostatniej woli.

Pretury, równie jak pretury miejskie, mogą bez ograniczenia przynależności na żądanie przedsiębrać legalizowanie podpisów, widymowanie odpisów i przyjmować rozporządzenia ostatniej woli.

ROZDZIAŁ IV.**O przynależności sądów w drugiej i trzeciej instancji.**

§. 87.

Odwołania się i
zażalenia.

Odwołania się i zażalenia przeciw orzeczeniom wszystkich władz sądowych pierwszej instancji tak w sprawach spornych jako też niespornych, rozstrzygane będą w drugiej instancji przez sąd wyższy (sąd apelacyjny), w którego okręgu się znajdują, w trzeciej zaś instancji przez najwyższy trybunał sądowy, o ile jeszcze dalsze odwołanie się prawnie miejsce mieć może.

T R E S Ć.**Rozdział pierwszy.**

O sądownictwie w ogólności	§. do §.
	1 — 12

Rozdział drugi.

O sądownictwie w sprawach spornych:

I. W postępowaniu wyrokiem.

1. Sąd osobisty:

a) ogólny	13 — 30
b) szczególny	31 — 48

2. Sąd rzeczowy	49 — 54
---------------------------	---------

3. Sąd handlowy i morski	55 — 62
------------------------------------	---------

II. W postępowaniu egzekucyjnym	63 — 66
---	---------

III. W postępowaniu konkursowym	67 — 69
---	---------

Rozdział trzeci.

Sądownictwo w sprawach niespornych	70 — 86
--	---------

Rozdział czwarty.

O przynależności sądów w drugiej i trzeciej instancji	87
---	----

§. 86.

Die Präturen, sowie auch die Stadt-Präturen, können ohne Beschränkung der Zuständigkeit auf Begehren die Legalisirung von Unterschriften, die Vidimirung von Abschriften und die gerichtliche Aufnahme letztwilliger Anordnungen vornehmen.

Bestätigung von Urkunden und Aufnahme letztwilliger Erklärungen.

Viertes Hauptstück.

Von der Zuständigkeit der Gerichte in zweiter und dritter Instanz.

§. 87.

Ueber Berufungen und Beschwerden gegen die Entscheidungen aller Gerichtsbehörden erster Instanz sowohl in als ausser Streitsachen ist in zweiter Instanz von dem Obergerichte (Appellhof), in dessen Bezirk sie sich befinden, und in dritter Instanz, sofern noch ein weiterer Rechtszug gesetzlich zulässig ist, von dem obersten Gerichtshofe zu entscheiden.

Berufungen und Beschwerden.

I n h a l t.**Erstes Hauptstück.**

Von der Gerichtsbarkeit im Allgemeinen §. bis §. 1 — 12

Zweites Hauptstück.

Von der Gerichtsbarkeit in Streitsachen.

I. Im Erkenntnis-Verfahren**1. Personalgerichtsstand:**

a) allgemeiner 13 — 30

b) besonderer 31 — 48

2. Realgerichtsstand 49 — 54

3. Handels- und Seegerichtsbarkeit 55 — 62

II. Im Vollstreckungs-Verfahren 63 — 66

III. Im Concurs-Verfahren 67 — 69

Drittes Hauptstück.

Von der Gerichtsbarkeit ausser Streitsachen 70 — 86

Viertes Hauptstück.

Von der Zuständigkeit der Gerichte in zweiter und dritter Instanz 87

